

ΑΡΜΟΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΑ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Αύγουστος 1976

1

ΑΡΜΟΛΟΪ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Έκδίδεται από συντακτική επιτροπή
με τη συμπράταση
της Προοδευτικής Ένώσεως Πυρσόγιαννης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:

Γιώργος Κουρλός

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Β. Κωνσταντίνου 42, Τηλ. 229.321, ΛΑΡΙΣΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Έσωτερικού Δρχ. 140

Έξωτερικού Δολ. 12

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ —

ΕΓΓΡΑΦΕΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ:

Θανάσης Παπαγεωργίου -

Β. Κωνσταντίνου 42 -

ΛΑΡΙΣΑ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Λεωνίδας Ντόβας

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Τυπογραφείο

«Η ΔΩΔΩΝΗ»

Κονίτσης 195 - Α. Τούρμα

Τηλ. 920.610

Θεσσαλονίκη

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ

ΑΓΡΙΝΙΟ: Μιχάλης Χρυσάφης — Χρήστος Σερίφης, τηλ. 27.324

ΑΘΗΝΑ: Γιάννης Γκόρτσος — Εύη Δούκα, τηλ. 873.676.

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Νίκος Βύρκος — Μενέλαος Τζάφος, τηλ. 21.961

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ: Κώστας Μαυρομάτης — Άγαθή Τζάφου

ΘΕΣ) ΝΙΚΗ: Σπύρος Χατζής — Παύλος Καραγιάννης, τηλ. 820.770

ΛΑΡΙΣΑ — ΚΑΡΔΙΤΣΑ: Θεοφάνης Παπαγεωργίου — Θανάσης Παπαγεωργίου, τηλ. 233.720

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ: Βασίλης Ζαφείρης

ΛΥΣΤΡΑΛΙΑ: Βασίλης Άγγελής, 24 MURPHY ST. RICHMOND 3121 MELB VIC.

Η.Π.Α.: Γιώργος Τσούδαλης — Δημήτρης Μαυροζήσης, 7 Hillcrest Av - Fort Lee NJ 07024

ΚΑΝΑΔΑΣ: Θανάσης Γκάσιος, 11399 De Poutrincourt Montreal PQ

Οί στόχοι μας

Το «ΑΡΜΟΛΟΪ» βγαίνει από αγάπη, μεράκι και φροντίδα για το χωριό μας, την Πυρσόγιαννη, με σκοπό να βοηθήσει, όσο μπορεί, στην επίλυση των προβλημάτων της έπαρχίας μας.

Το περιοδικό μας θεωρεί ότι εκπληρώνει μια πρωταρχική υποχρέωση συμμετέχοντας στην ιστορική και κοινωνική έρευνα του τόπου μας.

Πιστεύει ότι με τον ελεύθερο διάλογο, την καλόπιστη κριτική και την αντικειμενική ενημέρωση, θα βοηθήσει στις μεγάλες ανάγκες και στην προσπάθεια επιβίωσης των χωριών μας.

Το «ΑΡΜΟΛΟΪ» δεν μονοπωλεί τις αγωνίες και τον άγώνα για τα προβλήματα και τα συμφέροντα της έπαρχίας μας, που φορείς τους είναι αρκετοί ντόπιοι και κρατικοί παράγοντες, αλλά πιστεύει ότι είναι μια ακόμα φωνή στον άγώνα για την πρόοδο του τόπου.

Άπευθυνόμαστε στους συμπατριώτες, ντόπιους και παροικούντες σε άλλες πόλεις της Ελλάδας και του εξωτερικού και στους φίλους της έπαρχίας μας που ενδιαφέρονται για την προκοπή της.

Οί κρίσεις και οί συνεργασίες κάθε συμπατριώτη και φίλου θα είναι ευπρόσδεκτες και ουσιαστικές για την καλύτερη κατάσταση του περιοδικού μας.

Σας κάνουμε γνωστό ότι το «ΑΡΜΟΛΟΪ» είναι μια συλλογική, περιοδική έκδοση από νέους εργαζόμενους και σπουδαστές και ότι δεν πρόκειται να δημοσιεύσει καμιά διαφήμιση.

Η πορεία του περιοδικού μας θα μάς διδάξει περισσότερα και μακάρι να καταφέρουμε όχι να μην κάνουμε λάθη, αλλά να βοηθηθούμε απ' αυτά. Σκοπός είναι, όχι να πείσουμε, αλλά να ακούσουμε ό ένας τον άλλο.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΟΡΕΑ Κ. Φράντζου

ΗΜΕΡΟΜ. 24-8-76

ΑΡΙΘ. 19304

ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Μύθος και πραγματικότητα

ΔΥΟ ΩΡΕΣ με το λεωφορείο απ' τα Γιάννενα διασχίζοντας κάθετα προς το Γράμμο, ένα από τα όρεινότερα συγκροτήματα της Ελλάδας, φτάνεις στα φημισμένα μαστοροχώρια της Κόνιτσας.

Το ταξίδι σήμερα είναι ευχάριστο για κάθε τουρίστα. Έλληνα ή ξένο που έχει διάθεση να χαζέψει δήθεν έλθετικά τοπία. Ευτυχώς ο καινούργιος δρόμος αφήνει δεξιά και αριστερά του όλα τα μαστοροχώρια κι έτσι διασχίζοντας την περιοχή δεν έχεις λόγους να χαλάσεις τη ζαχαρένια σου. Απ' την Κόνιτσα ως το Τσοτύλι θα βρείς κανά - δυο βρύσες νερό, θα βγάλεις τις φωτογραφίες σου, θα ρουφήξεις τον καθαρότερο αέρα, σουδλάκι δεν θα βρείς, γιατί τώρα έτοιμάζονται τα σουδλατζίδικα του δρόμου κι έτσι ικανοποιημένος ξεμπερδεύεις με μιιά περιοχή που δε γνώριζες.

Σίγουρα δεν είδες τίποτα ή μάλλον δεν θέλησες να δεις. Δεν πρόσεξες καμιά είκοσιπενταριά χωριά που δεν άφτανε ο φα-

κός της μηχανής σου ή κρύβονταν πίσω απ' τα διάσελα και τις βουνοκορφές. Η ιστορία λέει πως τα χωριά αυτά έχτισαν περίτεχνα άρχοντικά και σεράγια, γέφυρες με τολμηρά τόξα, σκάλισαν τέμπλα και δεσποτικούς θρόνους, ζωγράρισαν ό,τι καλύτερο άφησε ή μεταβυζαντινή αγιογραφία.

Τέλος πάντων. Το δρομολόγιό μας διαφέρει. Έπειδή όμως ενδέχεται να ξανάρθεις, μιιά προετοιμασία από πληροφορίες δε θάταν άσχημη.

Ο τόπος αυτός δεν γνώρισε ποτέ ξεκινήματα με υποσχέσεις. Η ιστορία του είναι ένα διαρκές πισωστράτημα με κατάληξη, σήμερα, το άδιέξοδο. Σαράντα χωριά, αιώνες ολόκληρους αίμορραγούν ακατάσχετα σε έμφυχο ύλικό. Η αποδημία άφησε βαθεία τὰ ίχνη πάνω στη ζωή των ανθρώπων. Η πληθυσμιακή έρήμωση της έπαρχίας μέσα στα τελευταία 60 χρόνια διαγράφεται ανάγλυφα παρακάτω:

άπογραφή έτους	1913	1920	1928	1940	1951	1961	1971
πληθυσμός	22.725	16.077	17.769	18.634	13.955	14.405	10.037

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ βάρους της οικονομικής ζωής της εξακολουθεί να είναι κατά τρόπο έντελως μονόπλευρο τὰ έμβάσματα των ξενητεμένων. Τόπος ελάχιστα αγροτικός με πολύ χαμηλό βαθμό οικονομικής ανάπτυξης. Μικροκαλλιεργητές με μικρούς κλήρους και περιορισμένη παραγωγική δράση δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες τεχνικές και οικονομικές απαιτήσεις. Έτσι σιγά - σιγά φθίνουν, υποχωρούν κι όσοι απόμειναν επιμένουν ήρωικά πάνω

στην πιο σκληρή κι άγονη γη.

Μερικά χωριά πείστηκαν στις αρχές του '50, περισσότερο με την πείρα τους, για κοινή εκμετάλλευση των δασών, ιδρύοντας συνεταιρισμούς. Χωρίς προστατευτική πολιτική και κρατική ενίσχυση δέκα χρόνια άργότερα εξαφανίζονται. Προσπάθειες με περιορισμένο αντικείμενο εκμετάλλευσης, κυρίως όπωρων και άμπέλια, είχαν την ίδια κατάληξη. Οι απόπειρες για περιφερειακή ανάπτυξη στη δεκαετία

50—60 θα αποκλείσουν και τις τελευταίες ελπίδες επίβιωσης.

Είκοσι χωριά έξυπηρετούνταν τριάντα χρόνια, απ' τον πόλεμο και μετά, με τον μοναδικό χωματόδρομο Κόνιτσας - Πυρσόγιαννης - Πληκάτι. Χωρίς έργα αντιστήριξης με μόνιμες κατολισθήσεις το χειμώνα και ανεπαρκή δρομολόγηση λεωφορείων, χωριά σαν τη Στράτσιανη, Καστάνιανη, Λαγκάδα, Σέλτση, Φούρκα, Λυκόραχη, Πλαγιά, Δροσσηγή έπρεπε να φτάσουν στο χωματόδρομο με μουλάρια για να προφτάσουν το μοναδικό λεωφορείο της γραμμής.

Τις εκπαιδευτικές ανάγκες σαράντα χωριών επί σειρά δεκαετιών θα καλύψει όπως όπως το γυμνάσιο της Κόνιτσας. Ελάχιστα έπαινομένο, θα αναγκάσει τις περισσότερες οικογένειες να στείλουν τα παιδιά τους στην Πρωτογανή ή στα Γιάννενα.

Έπειδή οι αριθμοί είναι κάποτε πιο εύγλωττοι από τα λόγια θα προσθέσουμε μερικές στατιστικές της πληθυσμιακής έρήμωσης. Η έπαρχία έχει καταρρεύσει δημογραφικά και σε λίγα χρόνια τα μαστοροχώρια θάιναι μιιά νεκρή ζώνη. Η εγκατάλειψη σε ποσοστά είναι σπαρακτική. Απ' το 1913 ως το 1928 φτάνει στο 30,61%. Οι περισσότεροι μεταναστεύουν στην Αμερική. Το έγειρο να καζαντήσουν απόδεκατίζει τους πρώτους μετανάστες. Όσοι γυρίσουν άργότερα είναι ένδεικτικό ότι πέρα απ' τη σύνταξή τους δεν κατάφεραν τίποτα άλλο.

Ο πόλεμος (Β' παγκόσμιος και έμφύλιος) υπήρξε για τα χωριά μας ή χαριστική βολή. Αύξησε την κρίση και επιτάχυνε την παρακμή αλλά δεν την προκάλεσε. Στο διάστημα αυτό έφτασε το 25,11%. Η κρίση, δημογραφική και κοινωνικοοικονομική

μαζί, δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο ούτε μεταπολεμικό. Οι ρίζες της φτάνουν στο μακρυνό παρελθόν. Στη δεκαετία 60—70 φτάνει το ίδιο ποσοστό της μικρασιατικής περιόδου 30,6%.

Για πρώτη φορά παρατηρούμε να μεταναστεύουν μόνες τους οι γυναίκες στη Γερμανία και στην Αυστραλία ιδιαίτερα. Ένα μεγάλο ποσοστό ξενητεύεται γιατί υπάρχει έλλειψη νέων άνδρων. Ο μύθος της Αυστραλίας ότι όλες παντρεύονται μόλις φτάσουν στα λιμάνια δεν είναι τυχαίος. Τα γραφεία ταξιδιών και οι έφημερίδες έμμέσως το διαφήμιζαν. Τα μαστοροχώρια άπαντούν σ' όλα αυτά με τους τελευταίους νέους που απόμειναν. Από δω και πέρα οι «γεώτεροι» ξεπερνούν τα 45 χρόνια, το μεγαλύτερο ποσοστό είναι γέροντες συνταξιούχοι και γυναίκες μεγάλης ηλικίας.

Τα δημοτικά σχολεία δέκα χωριών αριστερά του Σαραντάπορου δεν συγκεντρώνουν πάνω από εκατό μαθητές. Σε λίγο θα μείνουν τα κτήρια που χτίστηκαν με συλλογική ευθύνη και προσωπική δουλειά των μαστόρων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, άπομεινάρια του καύμού τους για τα γράμματα.

Οι Χιονιάδες, πατρίδα του μεγάλου Παγώνη και μιās μοναδικής σχολής άγιογράφων κατέχουν το πανελλήνιο ρεκόρ έλάτωσης του πληθυσμού που φτάνει το 86,66% στην τελευταία δεκαετία.

Σήμερα υπάρχουν ακόμα 14 γέροντες και είναι αυτοί οι ίδιοι που κρατούν στις κηδείες τους τη νεκρόκρασσα, γιατί ψυχή νέου δεν απόμεινε. Στις κραυγές άπελπισίας της έπαρχίας χρόνια τώρα κανένα μικρό ή τρανό αυτί δεν έδρωσε. Η πικρή άξιοπρέπεια και το πολιτιστικό άνάστημα των χωριών μας, τουλάχιστον θα τους επιτρέψει ένα έντιμο θάνατο.

Κατάλογος νέων και παλαιών ονομάτων καθώς και πληθυσμών χωριών της Κόνιτσας

Νέα ονόματα χωριών		ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ¹			
Παλαιά ονόματα		1854	1913 ²	1961	1971 ³
1) 'Αγία Βαρβάρα	Πλάβαλη	80	241	287	131
2) 'Αγία Παρασκευή	Κεράσοβο	97	918	977	610
3) 'Αετομηλίτσα	Ντέντοικο	80	1400	—	—
4) 'Αμράντος	"Γιοβορος	104	608	385	151
5) 'Ασπροχώριο	Λεοκάτσι	—	490	160	83
6) Βούρμπιανη	Βούρμπιανη	384	2.101	216	194
7) Γοργοπόταμος	Τούρνοβο	96	455	179	96
8) 'Εξοχή	Ζέλιτσα	39	264	207	97
9) Πλαγιά	Ζέρμα	27	420	208	187
10) Δροσοπηγή	Κάντοικο	97	634	554	399
11) Καστανέα	Καστιάνιανη	108	773	380	176
12) Λαγκάδα	Μπλιζιδιανη	32	170	318	281
13) Λυκόραχη	Λούφικο	16	249	256	188
14) Μόλιτσα	Μόλιτσα	192	1.029	134	73
15) Μολυβδοσκεπάσι	Δεπαλίτσα	—	255	200	98
16) 'Οξυά	Σέλτσι	41	378	142	61
17) Πληκάτι	Πληκάτι	94	350	243	188
18) Πουρνιά	Σταρίτσανη	46	615	270	107
19) Πυρόγιαννη	Πυρόγιαννη	288	1.838	513	290
20) Πύργος	Στράτσιανη	195	—	355	158
21) Φούρκα	Φούρκα	113	900	178	93
22) Χιονιάδες	Χιονιάδες	—	560	105	14

1) 'Η απογραφή σε οικογένειες (στεφάνια) του 1854 αναφέρεται στο βιβλίο του Π. 'Αραβιαντινού «ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ», επανέκδοση, 1970.

2) Τα αποτελέσματα της απογραφής του 1913 είναι απ' το βιβλίο του Μ. Χοντλιαράκη «Γεωγραφική διοικητική και πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος».

3) 'Η απογραφή των ετών 1961 και 1971 είναι απ' την 'Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, τεύχος 2ον, πίνακες πραγματικού πληθυσμού 1971.

Τά μπλούκια τών μαστόρων

Μπλούκι μαστόρων στο Αίγιο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. Στη μακρόχρονη διαδικασία της όθωμανικής αποσύνθεσης ανάλογα με τον χώρο που γεννήθηκε κάθε χωριό θα πάρει βέβαια το δικό του πρόσωπο. Τα χωριά μας χωρίς καμιά διοικητική, εμπορική ή βιοτεχνική λειτουργία θα παρατάξουν γενναία αντίσταση για να μπορέσουν να επζηήσουν. 'Η μοίρα θα τους επιφυλάξει μιὰ διαρκή αγωνία σε ένα τοπίο σκληρό και άκαρπο.

'Ο άνθρωπος έχει επίγνωση της θέσης του γιαυτό αιώνες τώρα αντέχοντας με κουτσουρεμένες ελπίδες, στη πρώτη ρωγμή και ευκαιρία για φυγή θα καβαλήσει τ' όνειρο σής ξενιτειάς τη στρατά. Δοκιμασμένο το πετόι του στα έσχατα όρια της ανάγκης, άφοβος και μικρός, μ' ένα τουρβά εργαλεία στη ράχη όργώνει τις πολιτείες του κόσμου παζαρεύοντας την εργατική του δύναμη.

'Υπομονετικός και επίμονος στην προσπάθειά του να καζαντίσει, φτάνοντας στο κατώφλι του αιώνα μας ή νοσταλγία του για έπιστροφή στο γενέθλιο χώρο αρχίζει να ξεφτίζει. 'Ο κύκλος στενεύει επικίνδυνα για κάθε προοπτική του τόπου, ή οικονομική παρακμή θα φέρει και την αλλαγή στην ψυχολογία του ταξιδεμένου μαστορά. 'Η ώρα των αποφάσεων έρχεται άμετάκλητα. Χρονικά προσδιορίζεται απ' την απελευθέρωση του '12 ως το 1930. 'Η μικρή κοινωνία του χωριού έκπληκτη θα μετρήσει καμιά είκοσαριά νεκρούς στα μέτωπα της Μικρασίας. 'Απομονωμένη και ανίκανη να κατανοήσει τις απότομες αλλαγές που φέρνει ή Μικρασιατική τραγωδία θα υποστεί τις συνέπειες της χειρότερης οικονομικής κρίσης.

Αυτή τη φορά τα ψέματα τελείωσαν.

Πυρογιαγνίτιζο μπλούκι στὰ Πωγώνια

Θὰ μαζέψει γυναίκα, παιδιά, καναδυὸ βελέντζες καὶ κιλίμια, τὰ συμπράγκαλα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς γιὰ ταξίδι χωρὶς ἐπιστροφή. Πολλοὶ θὰ τραβήξουν γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ποὺ τάζει χρυσωμένες αὐταπάτες, οἱ διεισδυτικότεροι Κογκὸ καὶ Ἀβυσσηνία καὶ οἱ πὺ πολλοὶ στὶς ἀναπτυσσόμενες ἑλληνικὲς πολιτείες. Τὸ ρίζωμα στὸ νέο τόπο θάναι ἀργόσυρτο καὶ ἐπιφυλακτικὸ στὴν ἀρχή. Οἱ παροικίες θὰ σχηματισθοῦν ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀλάνθαστη ὁσφρησή τους γιὰ προοπτικὴ δουλειᾶς δὲν θὰ τοὺς διαψεύσει. Ἔτσι ἡ ἐκλογή τῆς Καρδίτσας εἶναι συνέπεια τῶν μεγάλων σεισμῶν τοῦ '52.

Γιὰ πρώτη φορὰ οἱ μαστόροι θὰ βαθύνουν στὴν ὑπαρξή τους, θὰ ἀποκτήσουν καινούργια διάθεση ζωῆς. Μέσα στὸ νέο περιβάλλον θὰ διατηρήσουν στὴν ἀρχὴ ζωντανὲς τὶς μνῆμες γιὰ τὴ γενέθλια γῆ. Πάντοτε θὰ κατοικήσουν μιὰ γειτονιά, μιὰ συνοικία, κρατώντας γιὰ μερικὲς γενιὲς τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, τὸν παλιὸ τρόπο σκέψης, τὴν μικροτοπικὴ ἰδεολογία. Γιὰ καιρὸ ἡ μόνη συλλογι-

κὴ ὀργάνωση — φάντασμα τῆς ἀλλοτινῆς κοινότητος — μένει τὸ τοπικὸ σωματεῖο. Αὐτὸ θὰ συγκεντρῶσει ὅλους τοὺς συντοπίτες, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι τὴν ἀνάγκη ἐπικοινωνίας.

Ἀρχὲς τοῦ '60 ὅσοι ἐπέζησαν ἀπ' τὰ παλιὰ μπλούκια, συνταξιούχοι πιά καὶ νοσταλγοὶ ἐπισκέπτονται τὸν γενέθλιο τόπο συνήθως στὴ γιορτὴ τῆς Παναγίας. Ἐλάχιστοι θὰ ἐπιστρέψουν μόνιμα κι αὐτοὶ ἐξαιτίας περισσότερο τῆς πενιχρῆς σύνταξης, ποὺ κάνει τὴ ζωὴ ἀβίωτη στὴν πόλη. Διορθώνοντας λίγο τὰ κατεστραμμένα σπίτια, κτίζοντας κανένα ἐξωκκλήσι ἢ εἰκόνισμα πληρώνουν τὸ χρέος τους στὴ μνήμη τῆς ἐφηβείας καὶ στὸν καῦμὸ τοῦ χωριοῦ.

Τὰ μπλούκια τῶν μαστόρων ἀνήκουν πιά στὴν ἱστορικὴ ἔρευνα. Ὅσο γιὰ τὴ δική μας προσπάθεια ποὺ ἀκολουθεῖ ἀμέσως παρακάτω στηρίχτηκε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὶς διηγήσεις παλιῶν μαστόρων. Γιατὶ ἀποτελεῖ κανόνα ὅτι οἱ λαϊκοὶ ἄνθρωποι μένουν βουβοὶ γιὰ τὴν ἱστορία. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας τὰ λαϊκὰ στρώματα τὰ χαρακτηρίζει ἓνα ἐπικίνδυνα ψηλὸ ποσοστὸ ἀναλφαβητισμοῦ, πράγμα ποὺ δημιουργεῖ ἓνα ἀξεπέραστο ἐμπόδιο γιὰ τὰ γραφτὰ κείμενα. Διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὴν μεγάλη ἑλλειψη γραπτῶν ποὺ νὰ προέρχονται ἀπὸ μαστόρους. Προτιμήσαμε νὰ κουβεντιάσουμε μαζί τους προκειμένου νὰ γνωρίσουμε τὴ ζωὴ, τὶς συνθῆκες δουλειᾶς, τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὶς ἀντιδράσεις τους. Συναντήσαμε δυσκολίες καὶ γιὰ πολλὰ πράγματα δὲν σχηματίσαμε γνώμη γιατί χρειάζεται μελέτη σὲ βάθος.

Μαστοροχώρια εἶναι ὅλα τὰ χωριά

δίπλα στὸ Σαραντάπορο καὶ πάνω ἀπ' τὴ διχάλα τοῦ Βουρμπανίτικου καὶ τῆς Πιστίλιαρης. Τὰ νέα σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀφήνουν στὴν Ἀλβανία ἓνα μεγάλο τμήμα τους, τὴν παλὴν περιφέρεια τῆς Κολώνιας (Ἑρσέκα).

2. Ἡ προϊστορία τους ἀνάγεται στὶς συνεχεῖς μετατοπίσεις τῶν πληθυσμῶν κατὰ τὸν 16ο αἰώνα. Οἰκισμοὶ ὁλόκληροι, σπανιότερα ἄτομα μεμονωμένα, ἐξακολουθοῦν μέσα στὴν ἱστορία τὴ μακραίωνή τους φυγὴ. Σὲ κάθε ἱστορικὴ στιγμὴ ἐπιδείνωσης τῆς ἀνασφάλειας, σὲ κάθε ἐπιδρομῇ, ἀλλὰ πρῶτα σὲ κάθε ἐπιδείνωση τῆς οἰκονομικῆς τους ἐκμετάλλευσης, ὁ δρόμος εἶναι ἀνοιχτὸς πρὸς τὸ Βουνό.

Σὲ ὅλη τὴ ράχη ἀπ' τὴ Μούζγκα, τὴν Παναγία μέχρι τοὺς Χαλκιάδες διασκορπισμένοι οἰκισμοὶ ἀφήνουν ἐλά-

χιστα ἴχνη καὶ λιγότερες μνῆμες στοὺς γεροντότερους. Ἀπ' τοὺς παλιούς τάφους τῆς Παναγίας τὸ μόνο ποὺ βρέθηκε ἦταν ἓνα τοίγκινο δακτυλίδι καὶ ὑπολείμματα ἀπὸ τσαρούχια. Στους Ἀγίους Ἀποστόλους ὁ τάφος ἑνὸς παιδιοῦ δὲν ἀφήνει κανένα στοιχεῖο. Ἐνα «λαῖνι» στὸν Ἅγιο Νικόλαο, τὸ παλιότερο ποὺ βρέθηκε εἶναι τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο γιὰ μιὰ ἀναφορὰ τὸ πολὺ σὲ δυὸ αἰῶνες. Ἡ φτώχεια τῶν τάφων στοὺς παλιούς οἰκισμοὺς τῆς Πυρσόγιαννης εἶναι δεῖγμα ὅτι τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων ἔχει ὀπισθοχωρήσει.

Ἡ πρώτη γενιὰ ποὺ ἐποικίζει τὸ βουνὸ συνήθως ἀποδεκατίζεται. Οἱ καλλιέργειες στὸν τόπο ἐγκατάστασης δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀποβλέπουν πρωταρχικὰ στὴν ἀπλὴ ἐπιβίωση. Ἡ γῆ ποὺ συγκρατεῖται μὲ ξερολιθιὲς στὴν ἀπό-

Μαστόροι στὴν Περούα — 1928

τομη πλαγιά για δεκαετίες ολόκληρες, θα σπαρεί και θα αποδώσει ένα ισχνό σιτάρι. Ωστόσο ή στενάχωρη θέση των κατοίκων στα βουνά θα τους σπρώξει στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκμετάλλευση των πόρων ζωής. Η πείνα ένοημεί στην Ελλάδα του 16ου αιώνα αλλά υπό τα τέλη του 17ου αιώνα παρατηρούμε μια διαφοροποίηση στην παραγωγή. Τα σταροχώρα τα αντικαθιστά μια πιο αποδοτική καλλιέργεια, το άμπέλι.

Στο χρονικό αυτό διάστημα έχει την αρχή ο μύθος της μετακίνησης απ' τους παλιούς οικισμούς της Μούζγκας και της Παναγίας στο σημερινό χωριό. Οί συνεχείς μετακινήσεις καταλήγουν πάντοτε στην προοδευτική εγκατάλειψη της αγροτικής εργασίας και στην ανάπτυξη κτηνοτροφικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων. Η παρουσία και ανάπτυξη των μπουλουκιών, σ' αυτά τα πλαίσια πρέπει να έγγραφει.

3. Ψάχνοντας τα άρχεα της τουρκοκρατούμενης Πυρσόγιαννης διαπιστώσαμε πως όσοι έμεναν στο χωριό καλλιεργώντας τα ελάχιστα κτήματα, είχαν μονίμως οικονομικές δυσχέρειες. Ένδεικτικά αναφέρουμε την περίπτωση των αδελφών Ζγκολόμνη στα 1860. 'Απ' τους τρεις αδελφούς ο ένας ταξιδεύει και τα καταφέρνει καλύτερα απ' τους άλλους δυό, οί όποιοι αναγκάζονται να υποθηκεύουν το σπίτι από τα χρέη και στο τέλος μη μπορώντας να τα βγάλουν πέρα, το πουλάν στην κοινότητα.

Οί φόροι, τα δασύματα συγκεντρώνουν την έχθρότητα των κατοίκων που ζούνε σε φοβερή άθλιότητα. Οί δημογέροντες λειτουργούν σαν ενδιάμεσοι

μεταξύ κατακτητή και κατακτημένου. Επιβάλλονται με τις πλάτες των Τούρκων και είναι τοποτηρητές των συμφερόντων και της εξουσίας. Οί λίγες οικογένειες της Πυρσόγιαννης που έναλλάσσονται στη διοίκηση της κοινότητας είναι άνεκαθεν σαράφηδες (τραπεζίτες) στην Πόλη και στο Λεσκοβίκι, μικρέμποροι στο χωριό και προπάντων οί κύριοι δανειστές και τοκογλύφοι της περιοχής. Ο πλούτος τους δεν θα επενδυθεί ποτέ σε παραγωγικές δυνατότητες του τόπου. 'Από ένα κοινοτικό έγγραφο του 1897 συμπεραίνουμε πως από τον προϋπολογισμό της κοινότητας κρατούν 3 παράδες στο γρόσι για τους μισθούς τους. 'Επιβάλλουν στην εκκλησιαστική επιτροπή «είς ούδένα δεν θα δώσωσι τι επί καλή τη πίστει και έν περιπτώσει καθ' ήν ήθελον δώσει ή αφήσωσι τι βερεσέ έκτος των όμολόγων είναι διά λογαριασμόν των».

Θα αντιδράσουν συμφωνώντας και με άλλες μouxταροκεφαλές των γύριω χωριών οε περίπτωση που «άν κανέναν από τα χωριά μας εύγη και θελήση να κατατρέξη κανέναν από έμās ή φανταζόμενος να κατεβάση την τιμή της προεστίας κι άν δεν παύση και τρέξη είς τα ίδια, τότε είμεθα είς χρέος όλοι όμοι (πρόκριτοι) να έφευρίσκωμεν τρόπον όπου να του γίνεται ή πρέπουσα παιδεία έως όπου να έρχεται είς αίσθησιν».

Έπανελημμένα οί κάτοικοι θα αρνηθούν να καταβάλουν τους φόρους και τα χρέη. Γράμματα από αρβανίτες μπέηδες και αγάδες στους δημογέροντες μαρτυρούνε τη στάση τους αυτή. 'Ακόμα και στις αρχές του αιώνα ο μουχτάρης της Πυρσόγιαννης Κύρκας Σε-

Συντεχνία
έμπειροτεχνών.
(Καρδίτσα,
1934)

ρίφης, διαμαρτύρεται στη διοίκηση Κονίτης γιατί οί Καστανιανίτες φορολογούμενοι αρνούνται να πληρώσουν.

Δέν υπάρχει μαστορας που να μη δανείζεται πριν φύγει για ταξίδι. 'Ετοιμόνο μπορούν να καλύψουν τις βασικότερες ανάγκες της οικογένειας στο διάστημα που λείπουν. Το κέρδος της δουλειάς στα ξένα θα ίσοφαρίσει το χρέος κι άν περισσέψει κάτι τότε θα αμπαρίσσουνε το στάρι.

Μιά μαρτυρική ζωή που και σήμερα ακόμη ταραίζει τις αναμνήσεις των παλιότερων μαστόρων. 'Ο Τάκης Γκουντής θα μολογήσει πως «ή δουλειά ήτανε πολύ σκληρή, κόπος μεγάλος, ύπνιες για τα χρέη και χρήματα λίγα. 'Επρεπε να εξοικονομήσουμε της χρονιάς τις ανάγκες και πάλι. Το Μάρτη χρέωμα στον πρωτομάστορα και κινούσαμε για το ταξίδι. "Αστα δεν κουβεντιάζονται, δύσκολα χρόνια τα έρμα». «Πρωτοταξίδεψα», μάς είπε ο Τόλης Βαλτάς, «9 χρονών παιδί στα Πωγώνια στα 1905, κουβαλώντας πέτρα και καπάκια. Τί είδαν τα μάτια μου, τί είδαν τα μάτια μου! "Επαιρνε ο πρωτομάστορας

την έλιά και τη χώριζε στα δυό. Δέν ματάειδα τέτοιο πράμα. 'Εμείς πεινούσαμε αλλά κατσιουλώναμε απ' το φόβο. 'Απ' το χάραμα ως τη νύκτα δουλειά στο νταμάρι και σ' έτρωγε το λιοπύρι και ή πείνα».

«Τί να θυμηθώ... Ένα ταξίδι στο Τοιάμκο 70 μέρες, 50 φασολάδες. Φύτρωσαν στο στομάχι. Δέν είχε μπέσα εκείνη ή ζωή».

Κοιμούνταν στα χάνια και στους ξενώνες, σπιθαγμένοι στο πάτωμα δίπλα δίπλα και οί ψείρες χόρευαν στο κορμί τους. Πολλές φορές ξαπλώνουν στα χαγιάτια των εκκλησιών και στα μπαϊρία, στρώνοντας την κάπα στο χώμα κι έχει ο Θεός.

«Μιά φορά στο Δελβινάκι ξημερώσαμε κάτω απ' το χιόνι. Μας πλάκωσε είκοσι πόντους, κι έμεις από κάτω. Μη κουνίστε, μάς λέει ο Θωμάς ο Τοιουράκης, Κάτοτε και μη κουνίστε, ως ρίχνει όσο θέλει».

Μιλούν με πίκρα για μιá περιφρόνηση που συναγούσαν απ' τους ντόπιους πληθυσμούς. Μαστορας σήμαινε παρακατιανός.

«Σ' ένα ταξίδι δούλευαν οί μαστόροι στο σπίτι μᾶς χήρας.

— Μάνα, λέει ἡ κοπέλλα, ἦπνε ἀπ' τὸ κουβὺ νερό, τὸ γομάρι.

— Καὶ τί πειράζει, ἄς ἦπνε, ἀπαντᾷ ἡ τρανή.

— Ἦπνε κι ἕνας μαστορας μωρ' μάνα.

— Χῦστο γρήγορα...».

Τὸ φαῖ λιγοστὸ καὶ μὲ οἰκονομία νὰ γυρίσουν μὲ λεφτὰ στὸ χωριό. Μαγεύρουν καὶ ζύμωναν ψωμὶ μόνοι τους, ἂν στὴν συμφωνία μὲ τὸ νοικοκύρη δὲν κανόνιζαν καὶ φαῖ.

Γιὰ ὅλα ἔκανε κουμάντο ὁ πρωτομάστορας. Δὲν εἶναι τυχαῖο πὼς ἀπ' τοὺς λίγους ποὺμποροῦσαν νὰ ἀμπαριάσουν τὸ σιτάρι τῆς χρονιᾶς εἶναι οἱ περισσότεροι πρωτομάστορες. Ἡ ἀγοραστική τους ἱκανότητα εἶναι δείγμα μᾶς οἰκονομικῆς εὐρωστίας, παρ' ὅτι δούλευαν τὸ ἴδιο μὲ τοὺς ἄλλους καὶ μοιράζονταν στὰ ἴσια τὰ κέρδη.

Κάπου ἄλλου θὰ βροῦμε τὴν ἀρχὴ τῆς δύναμής του.

Ὁ πρωτομάστορας ξεκινᾷ μὲ ἕνα μικρὸ κεφάλαιο. Κεφάλαιο ἐννοοῦμε τὰ ζῶα, τὰ εργαλεῖα, τὴς γνωριμίες μὲ τοὺς Τούρκους ἀγάδες καὶ δημογέροντες τῶν χωριῶν, τὰ χρήματα ποὺ κάλυπταν τὴς ἀνάγκες τοῦ ταξιδιοῦ.

Πολλοὶ μαστόροι σήμερα μιλοῦν μὲ τὰ χειρότερα λόγια γι' αὐτοὺς. Ὁ φόβος ὅμως τότε νὰ μείνει κανεὶς ἔξω ἀπ' τὰ μπλούκια, χωρὶς δουλειά, μὲ λίγα λόγια νὰ χαρακτηριστεῖ, ἀνάγκαζε τοὺς μαστόρους νὰ σκύβουν τὸ κεφάλι στὴς ἀνεξέλεγκτες πρωτοβουλίες του. Ὅσοι τολμοῦσαν νὰ ἀντιπαραθέσουν ἄλλη γνώμη διώχνονταν καὶ τὸ χειρότερο δὲν βρῖσκανε ἄλλου δουλειά, γιατί

οκοντάφτανε στὴς συμφωνίες τῶν πρωτομαστόρων.

Στὰ χέρια του κρατοῦσε κάθε συμφωνία κρυφὴ καὶ φανερὴ ποῦκανε μὲ τὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ, τὰ δευτέρια τῶν λογαριασμῶν μὲ τὸ μπακάλη τοῦ τόπου καὶ τὸν ἔλεγχο πάνω στὸ χτίσιμο. Εἶχε ἀπεριόριστη δύναμη ἀφοῦ ἦταν σὲ θέση νὰ χαρακτηρίσει τοὺς ἄλλους σὲ μαστόρους γιὰ τοῖχο (πρῶτη κατηγορία) καὶ σὲ παρακεντέδες (γιὰ νταμάρια καὶ δεύτερες δουλειές) κι' ἄς ἦταν πολλὲς φορὲς ὁ ἴδιος χειρότερος τεχνίτης.

Μιὰ διαρκὴς καὶ ἀσίγαστη κοινωνικὴ κουφόβραση χαρακτηρίζει τὴς σχέσεις πρωτομαστόρων καὶ μαστόρων. Σὲ μᾶς θὰ φτάσει μὲ μισόλογα γεμάτα πίκρα καὶ ἄφθονα ἀνέκδοτα ποὺ καυτηριάζανε τὴ λαιμαργία τους στὴ μοιρασιά.

Σὰν τὸ «τρεῖς πενήντα, ἐνενήντα, πᾶρε καὶ δέκα παραπάνω ἐπειδὴ δούλεψες πολὺ».

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, προτοῦ ὀργανωθοῦν οἱ μαστόροι καὶ ἐπιβάλουν ἕνα ταχτικὸ ὥραριο δουλειᾶς, δούλευαν ὁλόκληρη μέρα, «ἀπ' ἥλιο σ' ἥλιο», ὅπως ἔλεγαν.

«Ἦλινε μου, τί πολλάρηγες, δὲν πᾶς νὰ βασιλέψεις, σὲ καταριέτ' ἡ ἀργατιά κι' οἱ ξενοδουλευτάδες». Ἔτσι ἀρχίζει ἕνα ἡπειρώτικο τραγούδι.

Δὲν ἔφτανε ἡ κούραση τῆς μέρας καὶ τὴ νύχτα φύλαγαν νούμερα γιὰ νὰ προσέχουν τὰ μουλάρια μὴ μποῦν στὰ ξένα χτήματα.

Θὰ ξαποστάσουν μόνο τὸ χειμῶνα, μετὰ τὰ Νικολαθάρβαρα ποὺ ἀνηφόριζαν στὸ χωριό.

Κοντὰ στὸν Ἀγιάννη θὰ μοιράσουν

ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπ' τὴς κρυφὲς συμφωνίες τοῦ πρωτομάστορα καὶ τὸ ξεκαθάρισμα τῶν λογαριασμῶν μὲ τὸ μπακάλη.

Βγάζοντας πρῶτα τὰ ἰσχνὰ μερίδια τῶν παιδιῶν μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν ξέρουν καλὰ τὴν τέχνη, ὕστερα τὰ ἔξοδα τῶν εργαλείων τοῦ πρωτομάστορα (βαριά, λουστό, φτυάρια, κασμάδες), θὰ μοιραστοῦν σὲ ἴσια μερίδια, μαστορες καὶ ζῶα ὅ,τι περίσσεψε.

Ἄν κατάφερνε ὁ καθένας νὰ ξεχρεωθεί καὶ νὰ ἀμπαριάσει, ἦταν ὁ κα-

λύτερος τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔκανε κουμάντο ἡ γυναίκα στὸ χωριὸ μὲ καμιά γίδα παστρεμά, ὄσπρια, τυρί, λίγο βούτυρο καὶ μπόλικο κρασί.

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἐλάχιστη ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ προσφορὰ τῆς ἀνήμερης γιὰ κάτι περισσότερο γῆς θὰ τοὺς συντροφέψει μαζί μὲ τὰ κλαρίνα στὴς μεγάλες νύχτες τοῦ χειμῶνα. Ξαπόστειμα ἀπ' τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, κουράγιο γιὰ τὴν ἀνοιξὴ ποὺ θάρρη.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ:

Ν. Σβορώνου: «Ἐπισκόπηση τῆς Νεοελληνικῆς Ἱστορίας».

Κ. Μοσχός: «Ἡ ἰδεολογία τοῦ μεταπρατικοῦ χρόνου».

Κ. Βεργόπουλος: «Τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα».

Ε. Σούζα: «Πειρατικὰ Χρονικά - 1929».

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτης Σεβαστιανός, σὲ ἐρωτήματα τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐπαρχίας, μᾶς ἔστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

Ἀγαπητοί μου,

Εὐχομαι καλὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἔργον σας, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀρχίσετε. Λυποῦμαι, μόνον, διότι διὰ λόγους ὑγείας — ὑπερκοπώσεως — ἀδυνατῶ πρὸς τὸ παρὸν νὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐρωτήματα τῆς ἐπιστολῆς σας.

Μετ' εὐχῶν

Ὁ Δρυϊνουπόλεως Σεβαστιανός
Κόνιτσα 17.3.76

Ἐμβάσματα - ἐπιταγὲς μὲ τὴν σαφὴ διευκρίνιση γιὰ τὴν ἴδουση τοῦ λαογραφικοῦ μουσεῖου στὴν Πυρσόγιαννη:

ΓΚΟΥΝΤΗΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ
ταμία Προοδευτικῆς Ἐνώσεως
Πυρσόγιαννη Ἰωαννίνων.

Ὑπεύθυνος συλλογῆς
λαογραφικοῦ ὕλικου
ΦΛΙΝΔΡΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ
Πυρσόγιαννη Ἰωαννίνων.

Έρευνα

ΟΧΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

Ο Άγιος Νικόλαος

Ο ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ του Άγίου Νικολάου πλακοστρώθηκε πέρσι με τοιμεντένιες λευκές πλάκες. Οί υπεύθυνοι της πρωτοβουλίας αυτής ένα χρόνο μετά με ειλικρίνεια μās όμολόγησαν ότι έκαναν λανθασμένη εκτίμηση στην επιλογή του υλικού.

Είμαστε υποχρεωμένοι να αναφερθούμε στην παρουσία και στο ενδιαφέρον δύο αρχαιολόγων που πάσχισαν κυριολεκτικά να αποτραπεί ή πλακόστρωση. Ο Γιώργος Βελένης, αρχαιολόγος, έπισκέφθηκε την Πυρσόγιαννη την περίοδο εκείνη. Οί διαπιστώσεις του για όσα είδε είναι δυστυχώς απογοητευτικές.

Οί παλιοί μαστόροι - μās είπε - σωστά χτίσαν την εκκλησία του Άγίου Γεωργίου στον πάνω μαχαλά γιατί αποτελεί την κορυφή του χωριού. Από ένστικτο μάλιστα οί τεχνίτες της έδωσαν τέτοια θέση, ώστε να φαίνεται απ' όλους τους δρόμους που περνούσαν και καταλήγαν στο σημείο αυτό και να αποτελεί έτσι εκτός από σημείο προσανατολισμού και ένα τέλος της διαδρομής. Ακόμη ή παλιά τοιχοποιία του περίβολου του Άγίου Νικολάου δεν έγινε τυχαία. Αποσκοπούσε στο ν' αφήνει ελεύθερη την θέα της εκκλησίας στο αγνάμι. Στον παλιό Άγιο Γεώργιο μάλιστα δεν υπάρχει ούτε τοιχοποιία. Μαστόροι τεχνίτες με βαθιά γνώση όργάνωσαν το χώρο απλά και με σωστές αναλογίες. Είχαν καταλάβει πως ή αρχιτεκτονική και ή πολεοδομία είναι βγαλμένες από την ίδια τη ζωή χωρίς πιέσεις και καταναγκασμούς.

Σήμερα διαπιστώνει κανείς καταστρο-

φικές κατασκευές και στις δυό εκκλησίες. Ο Άγιος Γεώργιος φυλακίστηκε με περίβολο από τοιμεντόλιθα και καγκελόφραγμα ύψους 1,50 μέτρου και συνάμα παραφωτώθηκε με δυό μαρμάρινα μνημεία, ιδιαίτερα το πρώτο μπροστά στην είσοδο. Η παλιά άπλωσιά και το αγνάμι καταστράφηκαν και δίπλα στη μαύρη πέτρα φυτρώνει άσχημα το μάρμαρο και τὰ τοιμεντόλιθα. Η αισθητική όμορφιά, το ταίριασμα με όλα τὰ σπίτια και ή λιτότητα της κατασκευής των εκκλησιών εξαφανίστηκαν. Μια πλάκα από τοιμέντο στη βάση του καμπαναριού του Άγίου Νικολάου και ένα περίεργο εικόνισμα δίγουν το τελειωτικό κτύπημα στην όμορφιά μās εκκλησίας με ζωή 200 χρόνων. Ανηφορίζοντας το δρόμο απ' την άσφαλο πριν μπείτε στο χωριό δυό καινούργια εικονίσματα όγκώδη και υπερ-

Συνέχεια στη σελ. 32

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τό πρωτοξεκίνημα τών μαστόρων

Γράφτηκε από τόν μάστορα Σταύρο Τσούβαλη

Άφου τέλειωσα τόν Δημοτικό Σχολείο και πήρα τόν άπολυτήριο, έπρεπε να φύγω ταξίδι με τούς μαστόρους. Τό καλοκαίρι όμως δεν έρχονταν στο χωριό κτίστες. Κατά σύμπτωση όμως εκείνο τόν καλοκαίρι ήρθε στο χωριό ένας ξάδελφος της μάνας μου. Πήγε και τόν παρακάλεσε να με πάρει και μένα στη δουλειά. Συμφωνήσανε και τόν μηνιάτικο, 200 δραχμές τόν μήνα (τότε με τόν μήνα τάπαιρναν τὰ παιδιά). Χαρές έγώ, που θά πήγα να ταξίδι και θάβλεπα άλλο κόσμο. Πού να ήξερα, ό δυστυχής, τί με περίμενε. Μοϋ έτοίμασε και μένα ή μάνα μου τὰ ρούχα μου, που ήταν μια φανέλα έσωτερική, ένα βρακί, δυό πουκάμισα από ντρίλι, ένα παντελόνι που ήταν όλο μπαλώματα για δουλειά, ένα που είχε λιγότερα για τις γιορτές, μια γκαμιζέλα (ένα είδος γιλέκου που κούμπωνε στα πλάγια. Την είχε ράψει ό μακαρίτης Μπάσιος, που ήταν ράφτης τότε στο χωριό. Τό ύφασμα ήταν από δήμιτο, που ύφαινε ή μάνα μου) και ένα σουρτουκό (παλτό) που ήταν από δήμιτο, δυό τρία ζευγάρια τσιράπια. Για σκεπάσματα είχα ένα ταλαγάκι, που τόν έδωσε ή αδελφή μου Έλένη, τού πεθερού της Κύρκα Κουραβέση. Ήταν κι αυτός κοντούλης γέρος, είχε πεθάνει κι έγώ πήρα τόν ταλαγάκι. Είπαμε τόν ταλαγάκι, τόν μισό, τόν σάϊσμα από τόν σπί-

τι και μια βελεζούλα, που είχαμε στο σπίτι.

Τέλος ήρθε ή μέρα, που θά φεύγαμε. Πολύ πρωί με ξύπνησε ή μάνα μου. Ντύθηκα τὰ καλά μου, έκανα τόν σταυρό μου στο εικόνισμα και ξεκινήσαμε. Φίλησα τόν αδελφό μου και τις αδελφές μου. Η μάνα μου θά με ξεπροβοδούσε μέχρι τόν Βαθύλακο. Ήταν και ή γυναίκα τού πρωτομάστορα. Είχε και ένα γάιδαρο που φορτώσαμε τὰ ρούχα μου. Αυτός δεν είχε τίποτα, γιατί τὰ πράγματά του τὰ είχε στο χωριό, που δούλευαν. Είχε φέρει τυρί και μαλιά για τόν σπίτι τους. Έτσι γινότανε τότε. Έρχονταν ένας στο χωριό από την παρέα και έφερνε ό,τι χρειαζόνταν. Εκεί στο Βαθύλακο ή μάνα μου με φίλησε και μοϋ έδωσε την ευχή της και μοϋ έβαλε μια δραχμή στην πέτρα, να την πάρω και να είμαι γέρος, σαν τόν μέταλο της δραχμής και σαν την πέτρα. Με έβαλε και καβάλα στο γάιδαρο ό αρχιμάστορας, όπου σκαπετίσαμε πίσω από μια ράχη, για να μη μās βλέπει ή μάνα μου και μετά με κατέβασε. Η καϋμένη ή μάνα μου χάρηκε, που μ' έβαλε καβάλα και δεν θά κουραζόμουν. Πού να ξερε ή κακομοίρα, τί με περίμενε. Κι από δω αρχίζει ή Όδυσσειά μου.

Φτάσαμε τόν βράδυ σχεδόν στην Κόνιτσα. Πήγαμε στο χάνι τού Κούσιου.

Ο μάστορας πήρε κρεβάτι να κοιμηθεί. Έγώ στρωματοδά. Έστρωσα τα ρούχα μου και ξάπλωσα, αφού πρώτα δείπνησα πίτα που είχα απ' το χωριό. Ήτανε ένα μεγάλο δωμάτιο. Τη νύχτα, δεν ξέρω τί ώρα ήταν, ήρθαν και Τσάμηδες λαδάδες. Αυτοί ήταν Όθωμανοί και είχαν ζώα και πήγαιναν λάδι στα χωριά. Ξαπλώσαν κι αυτοί συνέχεια με μένα. Αυτοί βρωμούσανε σαν σκυλιά ψόφια. Βρωμούσανε τα πόδια τους, τα ρούχα τους. Δε μπόρεσα να κλείσω μάτι όλη τη νύχτα. Σηκώθηκα, πήρα τα ρούχα μου και βγήκα έξω στην αύλη. Ήταν και τα άλλόγα τους εκεί, αλλά πιο πολύ βρωμούσε μέσα, παρά εκεί. Κακοξημέρωσα. Το πρωί σηκώθηκε και ο αρχιμάστορας, φορτώσαμε τα ρούχα μου και ξεκινήσαμε. Του είπα την περιπέτειά μου και γέλασε.

Πήραμε το δρόμο για τα Πωγώνια. Δούλευαν πολλοί δικοί μας εκεί. Ήτοι ήταν τότε. Μας ξεπροβόδιαν μέχρι το Βαθύλακο, κάτω στην ποταμιά. Γυρίζοντας οι γυναίκες για το χωριό, παίρνουν χόρτα πράσινα. "Αν ήταν χειμώνας, παίρνουν κέδρα ή πουρνάρια, που είναι πράσινα όλο τον καιρό, αλλά έπρεπε να είναι από το πάνω μέρος του δρόμου, για να γυρίσουν γρήγορα οι νοικοκυραίοι, και τα έβαζαν στο άνωφλι της πόρτας του σπιτιού. Άλλα πριν ξεκινήσουν για το ταξίδι, γίνονταν τα μπλούκια. Είχαν τον πρωτομάστορα κι έπαιρνε κι άλλους. Αλοίμονο να μην ήτανε κανένας καλός μάστορας. Πήγαινε κοντά στους άλλους και τον έτρωγε το νταμάρι. Την ημέρα, που θα ξεκινούσαν, το πρωί, και προπαντός στο σπίτι του πρωτομάστορα θα κάνανε τραπέζι

φασολάδα, μπακαλιάρο. Μαζεύονταν όλο το μπλούκι, που θα πήγαιναν μαζί, φωνάζαν και τον παπά να ευλογήσει το τραπέζι και αφού τρώγαν, φορτώναν τα μουλάρια ή γαϊδούρια και τους ρίχναν στα καπούλια ένα μαστραπά κρασί. Αυτό το κάναν για γούρι και να μην παίρνει από μάτι το μπλούκι που ξεκινούσε. Όσοι σπίτια είχαν άνδρες και πήγαιναν ταξίδι, αυτοί τα βολεύανε τα σπίτια τους. Έστελναν λεφτά, αμπάριαζαν το γέννημα της χρονιάς. Το χειμώνα φέρναν οι Βλάχοι από το Ντέντοικο με τα καραβάνια στάρι απ' τη Μακεδονία. Ήταν όμως και χήρες γυναίκες με οικογένειες μεγάλες, που δεν είχαν στόν ήλιο μοίρα. Τόπαιρναν το στάρι με τη σακούλα και αλοίμονον, πώς να ξεχειμάσει αυτός ο κόσμος και δεν ήταν λίγοι στο χωριό. Θυμάμαι που λέγαν οι γυναίκες πώς κλείστηκε το τάδε σπίτι. Έννοούσαν πώς δεν είχαν ψωμί να φάνε και έπαιρναν μια - δυο γυναίκες ένα σακί και περπατούσαν στα σπίτια, αυτά που είχαν, και τους μάζευαν αλεύρι, αλλά δεν μαρτυρούσαν, ποιο σπίτι περνούσε. Αυτά γίνονταν, όταν ήταν βαρύνει χειμώνας. Γιατί μόλις έπαιρνε ο Μάο της, πήγαιναν και δούλευαν στις Άμερικάνες προπαντός. Γιατί αυτές δεν δούλευαν, τους έστελναν οι άντρες τους απ' την Αμερική και πλήρωναν γυναίκες να σκάσουν τα άμπέλια τους και τα χωράφια τους. Κράτησε αναγνώστη την αναπνοή σου, τί πληρωμή τους έκαναν. Δούλευαν οι καυμένες οι γυναίκες απ' το πρωί ως το βράδυ και το μεροκάματο ένα καρβέλι ψωμί και ένα πιάτο φασούλια, να φάει ή δύστυχη γυναίκα με τα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Όλοι αγαπάμε το χωριό άλλα αυτό πεθαίνει

ΣΚΕΨΕΙΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΥΣΕΙΣ

Το περιοδικό μας στην προσπάθειά του να παρακολουθήσει από κοντά τα προβλήματα του χωριού πρότεινε στα δικηκτικά συμβούλια της κοινότητας του συλλόγου και της εκκλησιαστικής επιτροπής μια άνοιχτη συζήτηση.

Το απόγευμα στις 18 του Γενάρη συγκεντρωθήκαμε στο κοινοτικό γραφείο δέκα νέοι που συμμετέχουν στη σύνταξη του περιοδικού μαζί με τον Πρόεδρο της κοινότητας Διονύση Περώνη, τον αντιπρόεδρο Απόστολο Ζγκολόμπη, τον πρόεδρο του συλλόγου Γιώργο Δούκα, τον γραμματέα του συλλόγου Σωτήρη Λώλη, τον ταμία Τάκη Γκουντή, τον αντιπρόεδρο της εκκλησιαστικής επιτροπής Δήμο Φλίνδρη και τον γραμματέα της κοινότητας Γιάννη Βαζούκη.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΠΕΡΩΝΗΣ: Σας ευχαριστούμε που ήρθατε να μας κουβεντιάσετε. Εμείς θα βοηθήσουμε το περιοδικό με όλη τη καρδιά μας. Πρώτη φορά γίνεται αυτό να γυρίσουν νέοι άνθρωποι να κυττάζουν το χωριό. Είμαι συγκινημένος από το ενδιαφέρον σας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΚΑΣ: Ο σύλλογος θα σας υποστηρίξει και θα συνεργαστεί μαζί σας. Δεν το περιμέναμε αυτό ποτέ. Πιστεύαμε ότι είχαμε εγκαταλειφθεί στην τύχη μας. Μούρχονται δάκρυα στα μάτια. Έκ μέρους του συλλόγου σας ευχαριστώ. Δεν μπορώ να συνεχίσω άλλο. Μπράβο σας.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Απ' ό,τι όλοι σας ξέρετε η κοινότητα δεν έχει πόρους. Στην πραγματικότητα οι πόροι της φτάνουν τις 60.000 δρχ. Γιαυτό το λόγο δεν μπορεί να

κάνει τίποτα χωρίς επιχορήγηση του νομαρχιακού ταμείου. Τα έσοδα δεν καλύπτουν καλά - καλά ούτε τις ανάγκες της, όπως τα έσοδα του γραμματέα, έσοδα παραστάσεως και άλλες μικροανάγκες.

Το μεγαλύτερο και ουσιαστικής σημασίας για την παραπέρα επιβίωση του χωριού πρόβλημα είναι οι δρόμοι. "Αν δεν μπορούμε να φτιάξουμε δυο δρόμους, το χωριό δεν πρόκειται να πάει μπροστά. Οι δρόμοι θα εξυπηρετήσουν όσους θέλουν να φτιάξουν τα σπίτια τους. Η ακρίβεια και η δυσκολία στη μεταφορά των υλικών οικοδόμησής τους κόβει τα χέρια. Ο ένας θα ξεκινάει απ' το ξενοδοχείο στον Αγιώρη μπροστά απ' το σχολείο και θα φτάνει στην Κολόναϊνα. Ο άλλος μπροστά απ' το Τάκη Ματαρά και το Ιατρείο κάτω απ' το

Θωμά Παπακώστα ως του Γιώργου Δούκα. Θα φτάνει στη ράχη και από 'κει στον "Αν-Θανάση.

ΑΠΟΣΤ. ΖΙΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Για τον πρώτο δρόμο εξασφαλίσαμε πίστωση 300.000 δρχ. για τον δεύτερο 40.000 δρχ. από υποσχέσεις χωριανών. "Ας γίνουν τμηματικά, φέτος έκατο μέτρα του χρόνου, διακόσια σημασία έχει να λείψουν τα χαλάσματα και να βοηθηθούν όσοι θέλουν να φτιάξουν τα σπίτια τους.

Νά γίνει προσπάθεια να αγοραστούν απ' το σύλλογο τα Βαζουκάδικα πίσω απ' το ξενοδοχείο και να ισοπεδωθούν. Στόχος μας είναι η επέκταση του ξενοδοχείου και προσωρινά ως γίνει χώρος παρκαρίσματος.

ΣΩΤ. ΛΩΛΗΣ: Είναι αλήθεια πολλοί θέλουν να προσφέρουν. "Όταν όμως ο πρόεδρος έφερε τη μολυντόζα να ανοίξει πέρασμα στη Σλύδιανη εγώ τον άφησα να περάσει απ' το σπίτι μου, ο άλλος όμως τον σταμάτησε για ένα μέτρο. Θέλω να σ'α πω, χωρίς συμπαράσταση και κατανόηση απ' όλους δεν μπορεί ούτε ο σύλλογος, ούτε η κοινότητα να κάνουν τίποτα.

ΤΑΚΗΣ ΓΚΟΥΝΤΗΣ: "Αν γίνουν οι δρόμοι σήμερα, αύριο τα πεζούλια και η πλατεία, το χωριό θα πάρει άλλη όψη.

ΑΠ. ΖΙΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: "Η Σλύδιανη πρέπει να σταματήσει να ναι εστία μόλυνσης. Μαζεύει όλα τα νερά απ' το γκασιάδικο και ασχημίζει το πιο κεντρικό σημείο του χωριού.

ΔΗΜΟΣ ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Με τους δρόμους θα μ'ας δοθεί η δυνατότητα να στηρίξουμε τι μπορούμε και να κάνουμε νέα καλντερίμια ή πεζούλια.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Οι ανάγκες μας είναι πολλές κι ούτε τελειώνουν. Μ'ας λείπουν

ακόμα και τα εργατικά χέρια. Δέ μένουν νέοι άνθρωποι στον τόπο μας. Προσπαθούμε να κρατήσουμε με τα δόντια το χωριό.

Νά, τώρα δεν έχουμε γιατρό. Το Σπουργείο απαντάει ότι αν βρεθεί γιατρός που να θέλει να έρθει στην Πυρσόγιαννη, σε 24 ώρες θα μ'ας τον στείλουν. Δεν μπορούν όμως να υποχρεώσουν κανένα γιατί είναι όρεινό και παραμεθόριο χωριό. Προσωρινά μ'ας εξυπηρετεί ο στρατιωτικός γιατρός της Βούρμπιανης. Και να σκεφτείτε, έχουμε δικό μας νοσοκομείο.

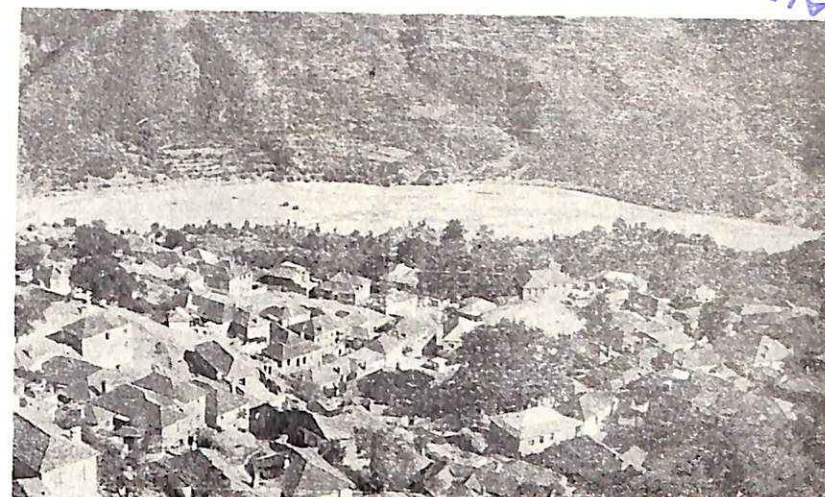
Σ. ΛΩΛΗΣ: "Ο σύλλογος έκανε με δικά του έξοδα και δωρεές το νοσοκομείο που δεύτερο δεν υπάρχει στην περιοχή μας. Εύρύχωρο, με πολλά δωμάτια και σχετική επάνδρωση. Τι άλλο να κάνουμε για να μ'ας φέρουν γιατρό;

Α. ΖΙΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Δεν μ'ας προσέχουν. "Όσο για τις ανάγκες μας, έρεξη ναχετε να μ'ας ακούτε. Τα έξοδά μας είναι δεκάρες. Το δάσος προσωρινά δέ δίνει τίποτα. Κάναμε διαχειριστική έκθεση για να κόψουμε δξυά και πεύκο. Περιμένουμε.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: "Ο δασικός δρόμος μέχρι το Βουνό είναι 15 χιλιόμετρα. Από αυτά τα 5 είναι σε καλή κατάσταση και με σχετικά έργα αντιστήριξης. "Ο διευθυντής δασών μ'ας υποσχέθηκε ότι θα βοηθήσει να γίνει. Χωρίς το δασικό δρόμο αποκλείεται να γίνει συστηματική ξύλευση.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: Δεν είναι μόνο αυτός ο δρόμος. Χρόνια μ'ας λένε ότι θα ασφαλιστούν το τμήμα απ' τον "Αγιάννη μέχρι το Πληγάτι. "Υπάρχει μάλιστα και πίστωση απ' τις Ιταλικές λεγόμενες επανορθώσεις. Ρίξαν αμμοχάλικο και μερικές γέφυρες πριν από μερικά χρόνια. "Υστερα όλα πάλι σταμάτησαν. Τριάντα χρόνια περιμένουμε και που είστε ακόμα.

"Αποψη
της
Πυρσόγιαννης

Τ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ: "Ο παρακαμπτήριος απ' το χωριό μέχρι τους Μύλους που βρίσκεται την εθνική οδό είναι το μεγάλο μας αίτημα. Πιστεύω πως μόνο αν γίνει αυτός ο δρόμος θα μπορέσουμε να συγκρατήσουμε την Πυρσόγιαννη από τον κατήφορο.

Δ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Χρειάζεται τεχνικά έργα ο παρακαμπτήριος γιατί έχει πολλές στροφές και συναντάει πολλά λακούρια. Πρέπει να ρίξουμε όλο το βάρος μας κι ας βοηθήσουν όλοι στην προσπάθειά μας αυτή.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: "Ο σύλλογος βοηθάει παντού. Χωρίς αυτόν θα μασταν όπως πριν τον πόλεμο. "Ότι έργο έγινε οφείλεται στο σύλλογο. Οικονομικά βρίσκεται σε καλή κατάσταση. "Ενισχύουμε την κοινότητα γιατί αυτή έχει την πρωτοβουλία στις αποφάσεις.

Σ. ΛΩΛΗΣ: "Εκείνο που επιβάλλεται να γίνει είναι να ξεφύγει ο σύλλογος και λίγο απ' το καταστατικό που έγινε πριν πενήντα χρόνια. "Ανανεώθηκε βέβαια σε μερικά άρθρα αλλά ή εφταετία το έφτιαξε όπως ήθελε, δηλαδή στα μέτρα της. Το νέο καταστατικό δυσκόλεψε τις προοπτικές του συλλόγου.

Πρέπει ακόμα να βοηθήσουμε τα παιδιά που σπουδάζουν για να γυρίσουν κάποτε να ρίξουν μια ματιά βοήθειας στο ρημαγμένο τόπο μας. Τους έχουμε και μ'ας έχουν ανάγκη.

Τ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ: Λυπάμαι που το λέω κι όμως πριν από πολλά χρόνια είχε θιγεί αυτό, αλλά δεν δέχτηκαν. Μάλιστα, ο Μιχάλης Κουλούρης είχε προτείνει, προς έπαινό του, να μπει ο σκοπός αυτός στο καταστατικό.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Θάταν εύχης έργο σε κάθε πόλη να γίνει σύλλογος των χωριανών μας για να επικοινωνούμε σωστότερα και καλύτερα.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Συγκεκριμένα ο Φρόντζος θέλησε να κάνει σύλλογο στα Γιάννενα κι έφτιαξε ένα καταστατικό. "Όταν κάλεσε τους Πυρσόγιαννίτες πήγαν την πρώτη φορά και μ'α σαρανταριά. "Όταν τους ξανακάλεσε να υπογράψουν πήγαν μόνο τρεις. "Εγώ πήγα σαν γραμματέας του συλλόγου απ' το χωριό. "Ο Φρόντζος υποσχέθηκε να νοικιάσει γραφεία με δικά του έξοδα. Οι χωριανοί, χωρίς βέβαια να ξέρω τους λόγους, δεν θέλησαν.

Δ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Μήπως υπάρχει καμιά άλλη εκδοχή και δεν το ξέρουμε;

ΜΕΝ. ΤΖΑΦΟΣ: Όχι, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Η διάσπαση μάλλον προήλθε από άλλο. Οι χωριανοί είπαν να βάλουν τον Γιάννη Γαλάνη πρόεδρο και λέγεται, χωρίς να μαι σίγουρος, πως είπε δήθεν ο Φρόντζος: «Ποιός είναι αυτός ο Γαλάνης». Αυτά έγιναν κι αυτά ξέρω.

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Άνεξάρτητα απ' ό,τι έγινε στα Γιάννενα δεν πρέπει να αποθαρρυνθούμε. Πρέπει σε κάθε πόλη που είναι δικοί μας να γίνουν πυρηνες για το καλύτερο του χωριού μας.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Η μεγαλύτερη αδράνεια παρατηρείται στην Καρδίτσα. Κάποτε ή παροιμία αυτή μας έδλεπε με περισσότερο ενδιαφέρον. Δεν είναι μόνο τα λεφτά. Χρειάζομαστε περισσότερο την ήθικη τους συμπαράσταση, ένα τηλεγράφημα, μια άλλη λογαφία. Θέλουμε όχι μόνο τα λεφτά, αλλά

και να τους κινήσουμε το ενδιαφέρον για το ίδιο το χωριό.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: Ένα άλλο θέμα που δεν ξέρουμε που βρίσκεται είναι το κτήμα στην Αθήνα. Μας δίνουν 480 δρχ. το μήνα απ' το ενοίκιο του σπιτιού. Το οικόπεδο βρίσκεται στο Μπογιάτι και η περιοχή έχει εξέλξη.

Θ. ΒΑΛΤΑΣ: Ο σύλλογος στην Αθήνα πρότεινε να πουληθεί το κτήμα και να αγοράστεί ένα διαμέρισμα για γραφεία. Το ενοίκιο, περίπου 2.000 δρχ., θα το στέλνει στο σύλλογο του χωριού.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Πάντως αν πουληθεί το κτήμα ή όχι, είναι θέμα γενικής συνέλευσης.

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Σημασία έχει να πάρει ο σύλλογος πρωτοβουλίες και να δημιουργήσει δυνατότητες τέτοιες που να ενδιαφέρονται και να συμμετέχουν όλοι οι χωριανοί και εδώ και στις παροιρίες.

Πυροόγιαννη 18 του Γενάρη '76

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΕΙΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ

Από το επόμενο τεύχος μας, το ΑΡΜΟΛΟΓΙΟ εγκαινιάζει μια στήλη για τους αναγνώστες του με ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ — ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ, που αφορούν διάφορα θέματα της περιοχής μας.

Οι αναγνώστες μας μπορούν να γράφουν αδιάσπαστα για κάθε θέμα, που νομίζουν ότι με τις υποδείξεις τους και τις προτάσεις, θα βοηθήσουν στην επίλυση προβλημάτων που αφορούν τα χωριά μας και τις παροιρίες.

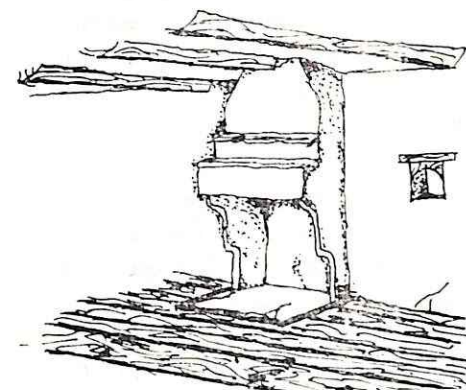
Δεχόμαστε καλότερα τις απόψεις που δεν έχουν υστεροβουλία και προσωπική αντιπάθεια. Σας περιμένουμε...

ΤΟ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

...«Ο μάστορας δημιουργούσε

άπλά κι αθόρυβα στη βάση των

πραγματικών αναγκών»...

Το τοπίο και το κλίμα του τόπου έχουν διπλή επίδραση στα δημιουργήματα της ανώνυμης αρχιτεκτονικής. Η πρώτη είναι άμεση: το τοπίο είναι ο φυσικός χώρος της αρχιτεκτονικής και η ατμόσφαιρα το μέσο με το οποίο αντιλαμβάνομαστε κάθε δημιουργία. Η δεύτερη επίδραση είναι έμμεση: ο ανώνυμος τεχνίτης επηρεάζεται στο έργο του από τον φυσικό χώρο και το κλίμα μέσα στο οποίο ζει.

Στην ανώνυμη αρχιτεκτονική το κά' πράγμα παίρνει τη σωστή του θέση στο χώρο και το σύνολο ισορροπεί.

Κοινό γνώρισμα όλων των έργων των παλιών μαστόρων είναι ο σεβασμός για τις τοπικές συνθήκες και αυτό οφείλεται στο ότι η τέχνη τους είναι άπλη, όπως και οι ίδιοι. Στην άπλη όμως αντιμετώπιση της δουλειάς τους κρύβονταν μια άπιστευτη συχνά, σοφία, αποτέλεσμα της πείρας και της παράδοσης. Τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο ανώνυμος τεχνίτης επιλύονταν με τον

υπό άμεσο τρόπο. Η οικονομία στην έκφραση που συναντάμε είναι άπιστευτη χωρίς να σημαίνει ότι είναι στεγνή. Ο μάστορας δημιουργούσε άπλά και αθόρυβα, στη βάση των πραγματικών αναγκών. Τα έργα του δεν προέρχονταν από κανένα σχεδιαστήριο αλλά χαράζονταν επί τόπου, με μόνο μέτρο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του.

Το φυσικό περιβάλλον και η παρά-

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΜΑΣΤΟΡΟΙ:

Άνδρέας Παπαγεωργίου, Απόστολος Βαλτιάς
Τάκης Γκουντής, Γιάννης Χρυσάφης
Γιάννης Γκόρτσος, Απόστ. Ζγκολόμπης
Σταύρος Τσούβαλης, Διονύσης Περώνης
Χρήστος Ντόβας

δοση δημιουργούν ένα μόνιμο πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται ο ανώνυμος μάστορας, κατά τρόπο απλό, όχι όμως και απλοϊκό, χρησιμοποιώντας υλικά που συνήθως βρίσκονται ἐπὶ τόπου. Στὴν Ἡπειρο ὅπου τὸ φῶς εἶναι πὺλ λίγο καὶ συνεπῶς πὺλ μουντό, ἡ ὑγρασία συχνὰ μεγαλύτερη, τὸ τοπίο πὺλ τραχὺ καὶ μὲ μεγαλύτερη ποικιλία, οἱ κατασκευὲς εἶναι πὺλ «κτιστὲς» ἀπ' ὅ,τι στὰ νησιά, οἱ ἐπιφάνειες πὺλ ἀδρὲς (πέτρα, πλάκες) καὶ τὰ χρώματα πὺλ μονότονα. Τὰ υλικά εἶναι τοπικῆς προέλευσης καὶ ἔτσι ἔχουν ἄμεσο ἀποτέλεσμα στὴν ἐνότητα καὶ τὸν τοπικὸ χαρακτήρα τῆς κάθε περιοχῆς.

Τὰ νταμάρια τῆς Πυροόγιαννης, εἰδικότερα τῆς Κράπας δὲν φημίζονται γιὰ τὴν πέτρα τους. Γιαυτὸ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κτισμένη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα, παρουσιάζει σήμερα ἐπικίνδυνες ἀλλοιώσεις στὴν πέτρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ χωματόπετρα τῆς Κράπας, οἱ ποταμίσιες πέτρες ἀπ' τὰ νταμάρια τῆς Καστάνιανης ἄφησαν καλύτερες καὶ πὺλ στέρεες κατασκευές. Ἡ Στράτση καὶ ἡ Μόλιστα ἔχουν καλύτερη πέτρα καὶ πὺλ καθαρή.

Ἡ ἔλλειψη ἐνὸς υλικοῦ ὁδηγεῖ στὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ ἄλλο. Ἔτσι δημιουργοῦνται οἱ θολωτὲς λίθινες κατασκευὲς στὰ νησιά, ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψη ξύλου, ἀκόμη καὶ στὴ σκεπή.

Στὰ χωριά μας καὶ στὴ Μακεδονία ἰδιαίτερα, ὅχι μόνο οἱ στέγες, οἱ ξυλοδεσιὲς τῶν τοίχων καὶ οἱ σκάλες μπορεῖ νὰ εἶναι ξύλινες, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρες ἐσωτερικὲς διακοσμῆσεις γίνονταν μὲ ξύλινες ἐπενδύσεις.

Τὸ ἀναγκαῖο καὶ τὸ ἀπαραίτητο,

φτιαγμένο μὲ μαστοριά καὶ μεράκι, τ' νοιώθεις σὲ κάθε πέτρα τῆς λαϊκῆς μας ἀρχιτεκτονικῆς.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ χωριά μας, ὅπου ἡ ἀπότομη κλίση τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἀνάγκη ἄμυνας δημιούργησαν μιὰ πολεοδομικὴ ἰδιομορφία. Οἱ δρόμοι ἦταν πολὺ στενοί, τὰ σπίτια τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο ἢ καὶ κολλητὰ μεταξὺ τους, ὁμιουργώντας ἀρχιτεκτονικὰ συμπλέγματα, τέτοια πὺλ δίνουν πλαστικότητα καὶ ὁμορφιὰ στὸ σύνολο, ἐνῶ ἡ ἀπότομη κλίση τοῦ ἐδάφους ἐπέβαλε μιὰ ἀμφιθεατρικὴ μορφή.

Τὰ οπίτια δώροφα ἢ καὶ τριώροφα, κτισμένα μὲ πέτρα, μὲ παράθυρα μόνον στὸ «άνω» καὶ μικρὲς τρύπες στὰ «κατώγια», μὲ ἐπιφάνειες συνήθως χωρὶς μπαλκόνια ὀρθώνονται μὲ χαρακτήρα ἀμυντικό.

Αἰῶνες ὁλόκληροι ἀγωνίας καὶ τρόμου ἀπ' τὴν ἀπληστία τοῦ κατακτητῆ, τοῦ ληστῆ καὶ τοῦ φοροεισπράκτορα, θὰ σφραγίσουν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ φυσιογνωμία του.

Θὰ ἐπιχειρήσουμε ἕνα ταξίδι στὴν τουρκοκρατούμενη Πυροόγιαννη μὲ τὴ βοήθεια τῶν παλιῶν μαστόρων καὶ μ' ὅ,τι ἀκόμη σῶθηκε. Σκοπὸς μας εἶναι νὰ γνωρίσουμε τὸ παλιὸ σπίτι σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση καὶ χρησιμότητα.

Ἄς ἀνοίξουμε τὴν αὐλόπορτα καὶ ἀρχίζοντας ἀπ' αὐτὴ θὰ προχωρήσουμε στὸ παλιὸ σπίτι.

Οἱ αὐλόπορτες πὺλ βρίσκονται πάνω στὸ δρόμο, γιὰ λόγους εὐρυχωρίας κατασκευάζονται σὲ ἑσοχή. Τὸ ξύλινο ἐξωτερικὸ δοκάρι πὺλ τοποθετεῖται γιὰ νὰ πατάει ἡ σαρμαρὴ στὴν ἐξω-

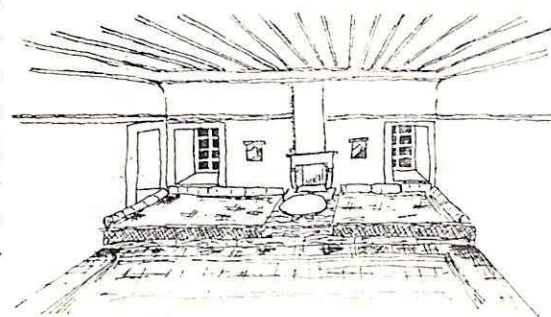
τερικὴ τοικοποιῖα βρίσκεται λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ ξύλινο ὑπέρθυτο τῆς αὐλόπορτας γιὰ λόγους προβολῆς. Ἐπίσης, τὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλόπορτας μικραίνει περισσότερο καθὼς ἡ κατακόρυφος «λαμπὰς» πὺλ κρύβει τὸ κούφωμα τῆς πόρτας, ἡ ὁποία βρίσκεται πὺλ μέσα, καταλήγει σὲ ἐπὶ κρὰνο ξύλινο ἢ πέτρινο λαξευτό. Μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν κατασκευὴ οἱ μαστοροὶ πετυχαίνουν νὰ διαχωρίσουν τὴν κύρια προσπέλαση τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὸν δρόμο καὶ τὴν κυκλοφορία καὶ νὰ δημιουργήσουν ἕνα καθιστικὸ χῶρο μπροστὰ στὴν αὐλόπορτα.

Τὰ φύλλα τῆς ἐξώπορτας εἶναι συνήθως καρφωτὰ, κατασκευασμένα μὲ κατακόρυφες σανίδες. Φέρουν ἐξωτερικὰ ξύλινα, διακοσμητικὰ κορδόνια, τάβλες ἢ εἶναι διακοσμημένα μὲ γυφτόκαρφα. Τὸ σίγουρο κλείσιμο τῆς πόρτας ἐξασφαλίζεται μὲ τὸν «περάτη» ἕνα ξύλινο δοκάρι πὺλ χωνεύεται στὸν τοῖχο· ὅταν τραβιέται πρὸς τὰ ἔξω ἐμποδίζει τὴν πόρτα νὰ ἀνοίξει. Μιὰ ξύλινη ἐξυπνὴ κατασκευή, ἀόρατη ἐκ πρώτης ὀψews, ἐξασφαλίζει τὸ ἀνοιγμα τῆς ἐξώπορτας γιὰυτὸ χρησιμοποιεῖται ἡ σιδερένια βέργα, πὺλ κρέμεται πάνω ἀπὸ ἕνα σταθερὸ χαλκᾶ.

Ἐλάχιστες αὐλόπορτες σῶθηκαν καὶ αὐτὲς σήμερα ἔχουν ἀλλοιωθεῖ μὲ ἀφαίρεση πολλῶν ἀπ' τὰ παλιὰ γνωρίσματα ἢ ἀντικαταστάθηκαν μὲ καινούργιες κατασκευές. Σῶζονται ἀκόμη οἱ Διονύση Περώνη τὴν πάνω αὐλὴ καὶ στὰ Σουρλέϊκα. Θολωτὲς αὐλόπορτες δὲν βρήκαμε. Στὴ Στράτση κοντὰ οἱ Βασιλὴ Πρωτόπαπα τὸ σπίτι, διατηρεῖται μιὰ καὶ σὲ καλὴ κατάσταση, μόνο πὺλ δὲν φαίνονται οἱ ἄρμοι καὶ οἱ ἐ-

πιφάνειες τῆς πέτρας ἀπ' τὸ ἀσβέστωμα.

Τὸ «άνω» στὴν ἐσωτερικὴ του διακόσμηση παρουσίαζε συγχωνευμένες ἀνατολίτικες καὶ δυτικὲς ἐπιδράσεις ἐξαιτίας τῆς ἐμπειρίας πὺλ ἀποκόμιζαν οἱ μαστοροὶ στὰ ταξίδια τους. Προοριζόταν

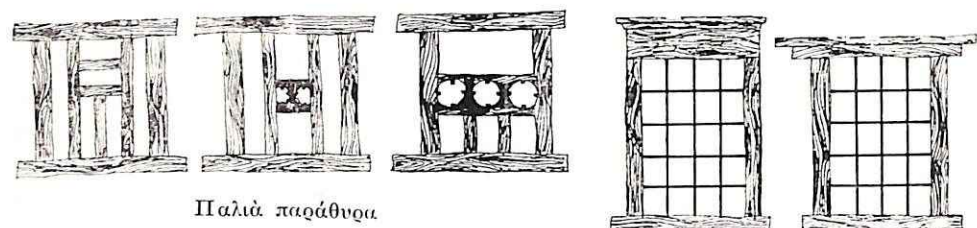
Ἄποψη ὀντά

γιὰ κατοικία καὶ περιλάμβανε τὴν «κρεβάτα», τὸν «ὀντά», δωμάτιο ὑποδοχῆς καλοκαιρινὸ ἢ χειμωνιάτικο συνήθως μὲ τζάκι, τὸ «μαντζάτο» πὺλ ἦταν τὸ πὺλ ζεστὸ χειμωνιάτικο δωμάτιο μὲ τζάκι καὶ τὴ «γωνιά», τὸ καθημερινὸ δωμάτιο πὺλ μαγεύεσαν καὶ ἔτρωγαν.

Τὸ «κατῶ» ὅπως τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὴν εἴσοδο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ χωρίζονταν μὲ «σκίζες» πὺλ ἄφηναν «πορτοπούλες» γιὰ τὸ πέρασμα τῶν ζώων. Ἀριστερὰ συνήθως βάζανε τὰ μικρὰ ζῶα καὶ ἦταν χῶρος γιὰ «οτάλισμα». Σὲ ὕψος ἕνα μέτρο ἀπὸ τὸ χῶμα φτιάχνανε χωνευτὲς φωλιὲς γιὰ τὶς κότες.

Τὸ σκοτεινότερο σημεῖο πὺλ κρατᾶ ὑγρασία τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ κελάρι. Ἐκεῖ ἔβαζαν βαρέλια μὲ κρασί καὶ τὰ καθὰ μὲ τὸ βούτυρο. Παλιότερα τὰ ἀμπάρια ἦταν στὸ «κατῶ» καὶ τὸ ἄλευρι τῶριχναν ἀπὸ πάνω, κοντὰ στὸ ἰδιο σημεῖο πὺλ ἀργότερα ἀπὸμεινε μόνο ἡ «γκλαβανή».

Μιὰ ἐσωτερικὴ σκάλα, ξύλινη, ἐπι-

Παλιά παράθυρα

κοινωνούσε με τὸ «κατώι» καὶ τοὺς διευκόλυνε ἰδίως τὸ χειμῶνα καὶ στοὺς δύσκολους καιροὺς.

Ἡ «καρούτα» καλύπτει μεγάλο χῶρο στὸ «κατώι» ἐξαιτίας τοῦ ὄγκου της καὶ φτάνει στὸ ὕψος τοῦ πατώματος. Ἀπὸ ἐκεῖ ρίχναν τὰ σταφύλια τὸν καιρὸ πού ἡ παραγωγή ἔφτανε χίλιες καὶ δυὸ χιλιάδες ὀκάδες κρασί στὸ κάθε σπίτι. Ἡ μοναδική «καρούτα» σώζεται στὸ Σουρλέικο «κατώι». Ἐπιδιώξαμε νὰ τὴν κινηματογραφήσουμε χωρὶς ἐπιτυχία.

Ἡ «μπίμσα» χρησίμευε γιὰ νὰ κρύβουν τὸ κρασί ἀπ' τοὺς ἐνοικιαστῆς τῶν φόρων, πού λυμαίνονταν τὴν μοναδική παραγωγή στὸν τόπο μας. Στὰ χρόνια τῆς λητοκρατίας καὶ τοῦ διωγμοῦ, στίς «μπίμσες» θὰ σώσουν ὅ,τι εἶχαν ἀπὸ ροῦχα, προικιά καὶ στάρια πολλὰς φορὲς καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους ἀκόμα.

Τὰ τζάκια: συγκέντρωναν ὅλο τὸ μεράκι καὶ τὴν τέχνη τῶν μαστόρων ἀπὸ κάθε ἄλλο οἰκοδομικὸ στοιχεῖο. Οἱ καλύτεροι πελεκητάδες θὰ δουλέψουν στὴν πιὸ διαλεγμένη πέτρα, μὲ φαντασία ἀπεριόριστη. Κι αὐτὸ γιατί τὰ λίγα οἰκοδομικὰ ὑλικά πού χρησιμοποιοῦν, δὲν τοὺς δίνουν ἄλλη εὐκαιρία γιὰ λεπτή ἐπίδειξη τῆς τέχνης τους.

Ἡ ὀρθογώνια βάση πού ἀνάβουν τὴν φωτιά εἶναι ἐπιστρωμένη μὲ εἰδικὸ πυρόχωμα καὶ ἀποτελεῖ τὴν πάνω ἐπιφάνεια τῆς «βάτρας» πού σχηματίζε-

ται ἀπὸ πευκόξυλο. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ εἰδικὸ πυρόχωμα γιὰ νὰ προφυλάξει τὰ σανίδια τοῦ πατώματος ἀπὸ τὴ φωτιά. Ἡ «σκούφια» τὸ πάνω μέρος τοῦ τζακιοῦ εἶναι κυρίως ὀρθογώνια ἢ στενεύει πρὸς τὸ ταβάνι. Στὴ βάση της ἀφήνει μιὰ προεξοχή μὲ μορφή γείσου γιὰ τὰ λυχνάρια καὶ ἀργότερα τὶς λάμπες πετρελαίου. Δεξιά καὶ ἀριστερὰ ἀπ' τὸ τζάκι κατασκεύαζαν δυὸ χωνευτὲς ντουλαπίτσες γιὰ νὰ βάζουν διάφορα μικροπράγματα ὅπως τὸ «ἀδράχτι» μὲ τὸ «σφοντύλι», τὸ «ρακολάηνο», τὸ καλαῖνο παγούρι, τὸ μαστραπῆ κι ἄλλα².

Τὰ τζάκια εἶναι συνήθως χωνευτὰ στὸ πάχος τῆς τοικοποιίας καὶ δὲν προεξέχουν ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ τοῖχο. Πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια στὸ χωριὸ ζεσταίνονταν ἀκόμη μὲ τὰ τζάκια. Τὸ σήμιομα τοῦ «μασιά», τὸ πέταγμα τῆς σκλήθρας ἀπ' τὰ κούτσουρα, τὸ φεγγοβόλημα πάνω στοὺς τοίχους, τὰ καρύδια καὶ τὰ κυδώνια στὴ βάτρα, ὁ μαστραπῆς μὲ κόκκινο ντόπιο κρασί ἔφτιαχναν μιὰ ἀτμόσφαιρα ζεστὴ καὶ ἀνθρώπινη. Τζάκια διατηροῦνται στὰ περισσότερα σπίτια ἀκόμα. Ξεχωρίζουν γιὰ τὴν τέχνη τους τοῦ Βασίλη Στύλου, τὸ Σουρλέικο καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τοῦ Καρακώστα πού «ἀγκουσεύονταν» στὸ χωριὸ καὶ τὸ κατέβασαν στὰ Γιάννενα γιὰ καλύτερα.

Τὰ οπίπια κατασκευασμένα ἀπὸ πέτρα ἔχουν μικρὰ ἀνοίγματα καὶ τὸ ὑπέρθυρά τους γεφυρώνονται κυρίως μὲ κοντρὸ ξύλο πεύκου. Ἐξετάζοντας προσεκτικὰ βλέπουμε ὅτι ἔχουμε μιὰ ἀπεριόριστη ποικιλία κουφωμάτων στὰ παράθυρα, ὅπου στὸ μικρὸ ἀνοίγμα τοῦ τοίχου προσαρμόζεται ἡ κάσα τοῦ κουφώματος, περασιὰ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ἢ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου. Στίς περισσότερες περιπτώσεις ἡ βάση τοῦ ἀνοίγματος τοῦ παραθύρου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ «χατίλια» πού συνδέονται μεταξὺ τους μὲ «κλάπες» καὶ σχηματίζουν τὸ ξύλινο περβάζι τοῦ παραθύρου. Ἡ ἔμφυτη τάση τῶν μαραγκῶν γιὰ διακόσμηση φαίνεται στὴν καλλιτεχνικὴ κατασκευὴ τῶν ξύλινων κοσμημάτων τῶν παραθυριῶν πού ξεχωρίζουν περισσότερο δίπλα στὴ σκουρόχρομη βουνίσια πέτρα. Πάνω στὴν κατάλληλη ἐγκοπή στὴν κάσα τοῦ κουφώματος προσαρμόζονται, ἄλλοτε πρὸς τὰ μέσα ἄλλοτε πρὸς τὰ ἔξω μὲ «θηλύκια», «κρικέλες» καὶ «ρεζέδες», τὰ «κανάτια» ἢ «τζαμπλικία» πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ κατακόρυφες σανίδες καρφωμένες πάνω σὲ ὀριζόντιες τραβέρσες³. Τὸ χειμῶνα τὰ κανάτια κρατιοῦνται μισοανοιγμένα γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ περνάει τὸ λιγοστὸ φῶς καὶ νὰ προστατεύεται τὸ σπίτι ἀπὸ τὸ κρύο. Ἀποβραδὺς ὅμως τὰ κλείναμε γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια καὶ προστασία. Τζάμια στὰ παράθυρα θὰ συναντήσουμε στὰ τέλη τοῦ προηγούμενου αἰῶνα σὲ σπίτια πού εἶχαν οἰκονομικὲς δυνατότητες, γιατί ἐκτὸς ἀπ' τὴν τοποθέτηση ἀπαιτοῦνταν καὶ καινούργιες κατασκευὲς στὰ ἀνοίγματα τοῦ τοίχου. Ἡ περίοδος αὕτῃ τῆς ἀλλαγῆς διαγράφε-

ται χαρακτηριστικὰ ὅ' ἓνα παλιὸ τραγούδι τοῦ τόπου μας.

Κτύπα καπμένε ταμπουρά
νὰ ξελογιάσουμε καμιά
ἀπ' τὸν ἀπάνω μαχαλὰ
ποῦχουν τὰ οπίπια τὰ ψηλὰ
τὰ παραθῦρια μὲ γυαλιὰ
τίς πόρτες μὲ καραμπογιὰ.

Ἀπ' τὸ μπακαλοδεύτερο τοῦ Κύρκα Σερίφη στὰ 1888 διαπιστώνουμε τὴν ἱγοραστικὴ ἱκανότητα 40 μαστόρικων οἰκογενειῶν σὲ διάστημα δύο χρόνων. Ἡ ἀγωνία γιὰ τὸ ἀμπάριασμα τοῦ σταριοῦ δὲν ἀφήνει περίσσεμα γιὰ ἄλλες ἀνάγκες. Ἀπὸ τὸ μπακάλικο, παρ' ὅτι ἔχει τζάμια, ἐκτὸς ἀπὸ 2—3 «κρατημένες οἰκογένειες» καὶ τὴν τούρκικη ἀστυνομία κανένας ἄλλος δὲν ἀγοράζει.

Τὰ περισσότερα οπίπια στὴν τουοκρατούμενη Πυρσόγιαννη δὲν εἶχαν ταβάνια. Στίς «γρεντές» ἀπὸ πεῦκο ποῦ

Παλιὸ τζάκι

μαύριζαν απ' την κάπνα, κάρφωναν τοιγκέλια και κρεμούσαν τόν παστουρμά, καλαμπόκια, σταφύλια και κυδώνια.

Στο τέλος του περασμένου αιώνα, περίοδος άκμης του χωριού, στὸν ὄντᾶ ιδιαίτερα περνοῦν ταβάνια με καρφωτὲς σανίδες πάνω στὶς «γρεντές». Οἱ ἄσμοι καλύπτονται ἀπὸ μικροὺς πῆχεις τὰ λεγόμενα «σκουρέτα» γιὰ διακοσμητικούς λόγους περισσότερο. Τὸ κέντρο τοῦ ταβανιοῦ τὸ κατέχει ὁ «κουμπές» ἢ «ὀφθαλός» ποὺ εἶναι κυκλικὸς ἢ πολυγωνικὸς καὶ φέρει διάφορες διακοσμῆσεις γεωμετρικῶν σχημάτων. Στὸ σπῆτι τοῦ Βασιλῆ Παγώνη σώζεται ὁ μοναδικὸς «κουμπές» σὲ σχῆμα ὀκταγώνου. Τὸ ταβάνι του καταλήγει σὲ ξυλόγλυπτες γωνιὲς καλὰ διατηρημένες.

Τὰ περισσότερα ταβάνια ἦταν ἄβφα. Ἀπ' τὴν κάπνα καὶ τὴν πολυκαρία σκούραινταν καὶ πολλὰ μαύριζαν

Οἱ συγχωριανοὶ καὶ φίλοι ποὺ βρίσκονται στὶς διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ στὸ ἐξωτερικό, γιὰ ὅποιαδήποτε πληροφορία καὶ ἐξυπηρέτησή τους ἀπὸ τὸ χωριό, μποροῦν νὰ ἀπευθύνονται στὰ παρακάτω τηλέφωνα:

Πρόεδρος κοινότητας, Διονύσης Περώνης 0655—31254.

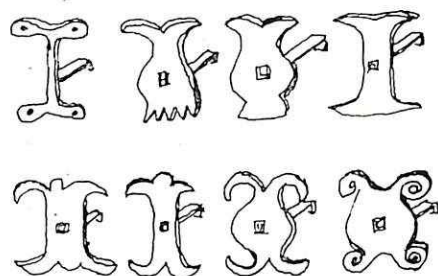
Ἀντιπρόεδρος κοινότητας, Ἀπόστολος Ζγκολόμης 0655—31221.

Γραμματέας κοινότητας, Γιάννης Βαζούκας 0655—31226.

Ξενοδοχεῖο 0655—31256.

Μαῦρο χρῶμα ἔφτιαχναν ἀπὸ ἀσπράδι αὐγοῦ καὶ φουῖμο.

Στὶς «μεσάντρες» ἔβαζαν τὰ καθημερινὰ ρούχα, ὑφαντά, χράμια καὶ βε-

Διάφορες σιδεροδεσιές

λέντζες, ἄκομα καὶ φαγώσιμα. Πολλὲς καλύπτουν ὁλόκληρο τὸ πλάτος τοῦ δωματίου. Εἶναι ξύλινης κατασκευῆς, νταμπλαδωτὲς με διακοσμημένους τοὺς νταμπλάδες.

Σὲ πολλὰ σπῆτια στὸν τοῖχο καὶ στὸ ὕψος τῶν παραθυριῶν παρατηροῦμε ξύλινο ὀριζόντιο γέισο, ποὺ διατρέχει ὅλο τὸ δωμάτιο. Αὐτὲς εἶναι οἱ «πόλτσες» ποὺ χωρίζουν στὰ δυὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ τοῖχου.

Καταβάλλαμε κάθε δυνατὴ προσπάθεια νὰ ἀναπαραστήσουμε τὸ παλιὸ Πυρσόγιαννίτικο σπῆτι.

Καταλαβαίνουμε τὰ κενὰ καὶ τὶς ἀτέλειές μας, γι'αὐτὸ θὰ ἐπανέλθουμε ἐὰν μᾶς βοηθήσετε περισσότερο.

1, 2, 3, ΣΤ' Τόμος Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδας τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, Εἰσάγ. Δημητριάδης.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη

1. Μπροστὰ στὸν τεράστιο κίνδυνο τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν κειμηλίων καὶ τῶν ἔργων λαϊκῆς τέχνης τοῦ τόπου μας, συναντηθήκαμε τὸν περασμένο Γενάρη δεκαπέντε νέοι, ἐργαζόμενοι καὶ σπουδαστές, με τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας, τοῦ συλλόγου τῆς Προοδευτικῆς Ἐνώσης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ καταλήξαμε στὴν ἀπόφαση νὰ ιδρύσουμε μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη.

Εἶναι γεγονός, ὅτι πρώτη φορὰ νέοι ἄνθρωποι παίρνουν τὴν ἀπόφαση, νὰ συντρέξουν καὶ νὰ βοηθήσουν, οὐσιαστικά καὶ ὑπεύθυνα, στὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας. Χωρὶς πολλὲς κουβέντες, ἐπειδὴ στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τοῦ τόπου μας ὑπάρχουν στοιχεῖα καὶ γεγονότα, ποὺ δὲν ἀνατρέπονται, γιὰτὶ ἀφοροῦν στὴν πληθυσμιακὴ ἐρήμωση καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐγκατάλειψή του, πιστεύουμε ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μένει νὰ κάνουμε, εἶναι νὰ συγκρατήσουμε καὶ νὰ σώσουμε ὅ,τι ἀπόμεινε.

Ἄς τὸ πάρουμε ἀπόφαση καὶ ὁ καθένας μας ἂς σκεφεῖ, ἂς προτείνει, ἂς βοηθήσει.

Ἀπλῶς μόνο ὑπενθυμίζουμε, ὅτι τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ εἶχε πρὶν τὴν κατοχὴ 350 μαθητές, τὸ 1958 περίπου 90 καὶ σήμερα 6. Ὅσοι ἀπὸ λίγο δὲν θὰ μείνουν παρὰ οἱ πέτρες τῆς Κράπας καὶ τὰ μνήματα τοῦ Τρακελάρη.

Ἀπευθυνόμαστε στοὺς συγχωριανούς, ντόπιους καὶ ξενητεμένους σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ στοὺς φίλους τῆς Πυρσόγιαννης, ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς.

Ἀπευθυνόμαστε σ' ὅλους ἐσᾶς τοὺς μεγαλύτερους στὰ χρόνια, μ' ὅλες τὶς πίκρες τῆς ξενιτειᾶς καὶ τὶς ἀνάγκες μιᾶς μαρτυρικής ζωῆς, μ' ὅλες τὶς χαρές, τὶς τρανές καὶ λιγοστὲς ἀντάμα. Ἐσεῖς ποὺ ζήσατε τὸ χωριὸ καὶ μεῖς ποὺ δὲν τὸ ζήσαμε, μπορούμε νὰ συμφωνήσουμε καὶ νὰ συνεργαστοῦμε. Τὸ μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ γίνει.

Ἄς κάνουμε τὴν ἀρχὴ καὶ ἡ εὐθύνη σὲ ὅλους μας.

2. Πιστεύουμε, πὼς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀποκαταστήσουμε τὴ συνέχεια, μέσα ἀπὸ τὴν παλιότερη ζωὴ τῶν πρώτων οἰκισμῶν τῆς Μούζγκας, τοῦ Πετροῦ, τῆς Πλάκας, τῶν Χαλκιάδων, με τὶς ὑστερὲς μορφὲς τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, ποὺ ἔθρεψαν αἰσθητικὰ τοὺς μαστόρους - προγόνους μας καὶ ἔγιναν ἀφετηρία γιὰ τοὺς κατωπινούς.

Ἡ ἱστορία τοῦ τόπου μας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ ἡ σύνολψη τῶν γνώσεων, τῶν ἐμπειριῶν καὶ τῶν κατακτήσεων, ποὺ ἐπεξεργάστηκε ἡ μικρὴ κοινότητά μας, με ὅ,τι κληροδότησε στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ

στην τέχνη των μαστόρων.

Ἡ τέχνη τοῦ καιροῦ τους στάθηκε ἀληθινή καὶ μεγάλη, γιατί εἶχε βαθύτατη εὐαισθησία ἀπέναντι στὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα.

Προσπαθοῦμε νὰ περιώσουμε μέσα ἀπ' τὸν κατακλυσμὸ τοῦ χρόνου, μέσα ἀπ' τὴν ἀδιαφορία, τὴν προκατάληψη, ἀν' ὅχι καὶ τὴν ἐχθρότητα, τίς μορφές τῆς λαϊκῆς μας τέχνης καὶ δὲν τὰ βλέπουμε σὰν ἀντικείμενα πεθαμένα καὶ μουσειακά, μὰ σὰν ζωντανὴ τέχνη, γνήσια ἔκφραση ἑνὸς λαϊκοῦ αἰσθήματος, προϊόντα μιᾶς ὁμαδικῆς, πολυχρόνης ἐπεξεργασίας, ποὺ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐθνολογικὴ τους σημασία, ἔχουν καὶ μιὰ τεράστια σημασία καλλιτεχνική.

Θέλουμε νὰ δείξουμε, πὼς δὲν ὀφείλουμε μόνο νὰ ἀγαποῦμε, μὰ καὶ δημιουργικὰ νὰ ἀφομοιώσουμε αὐτὴ τὴν τέχνη, γιατί εἶναι ἡ νόμιμη τέχνη μας. Ἄν μάθουμε νὰ μὴ ντρεπόμαστε γιὰ τὴν πολιτιστικὴ μας παράδοση, ἀν παραδεχτήκαμε αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἴμαστε, κι ἀν εἶδαμε σ' αὐτό, μιὰ ἀξία καλλιτεχνική, τότε ὀφείλουμε νὰ τὴν παραδεχοῦμε καὶ νὰ τὴν προωθήσουμε.

3. Πρώτη φροντίδα ὑπῆρξε ἡ ἐξεύρεση στέγης γιὰ τὸ μουσεῖο. Ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ Γιώργου Δούκα, τοῦ Τάκη Γκουντή καὶ τοῦ Σωτήρη Λώλη, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς Προοδευτικῆς Ἑνώσεως, παραχωρήθηκε μὲ ἐνθουσιασμό καὶ συγκίνηση, ἡ κάτω αἴθουσα τοῦ Ταχυδρομείου.

Ὁ σύλλογος, μὲ τὴν παραπάνω του ἐνέργεια, πρόσθεσε στὴν λαμπρὴ του ἱστορία μιὰ καινούργια προσφορά, ἀποδεικνύοντας μιὰ κατανόηση καὶ εὐαισθησία, μοναδική γιὰ τίς ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ.

Αὐτὴ τὴ στιγμή ἔχουμε μόνο τὴν αἴθουσα τοῦ μουσείου καὶ τὸν ἐνθουσιασμό μας.

4. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε. Τώρα καλοῦνται νὰ ἐνισχύσουν τὴν προσπάθειά μας ὅλοι οἱ Πυρσόγιαννίτες, ὅπου κι ἂν βρίσκονται, οἱ φίλοι τοῦ χωριοῦ μας, ἡ ἑταιρεία Ἑπειρωτικῶν μελετῶν, οἱ ἔδρες λαογραφίας τῶν Πανεπιστημίων μας, ὁ Ε.Ο.Τ. καὶ προπάντων τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ.

Κρατώντας μικρὸ καλὰ θι, μιὰ ποὺ δὲν ξέρουμε τί κεράσια θὰ βροῦμε, ἀπευθυνόμεστε περισσότερο στοὺς συγχωριανούς μας, χωρὶς νὰ ζητιανεύουμε, γιατί αὐτὸ ἀν χρειαστεῖ ὅλοι μαζί θὰ τ' ἀναλάβουμε.

Οἱ προαιρετικὲς εἰσφορὲς καὶ δωρεὲς ἐξαρθῶνται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν κατανόηση τοῦ σκοποῦ.

Ὁ καθένας μας ἂς ἐνεργήσῃ σύμφωνα μὲ τίς δυνατότητές του καὶ τὴ συνείδησή του.

5. Ὁ μεγάλος ὅμως μόχθος μένει πίσω. Εἶναι τὸ ἔργο τῆς συγκέντρωσης, πολὺ δύσκολο ἀπὸ τὴν φύση του, γιατί τὰ εἶδη λαϊκῆς τέχνης βρίσκονται στὰ χέρια ὀρισμένων ἰδιοκτητῶν μέσα στὰ σπίτια, στὴ χρῆση πολλῆς φορὲς ἀκόμα, τὴν καθημερινή, σπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἡ προσφορά τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν αὐθόρμητη καὶ εὐγενικὴ παροχή.

Δὲν ἀποκλείεται, νὰ συναντήσουμε μιὰ κάποια δυσπιστία, ὡς πρὸς τὴν τελικὴ ἐπιτυχία τῆς προσπάθειας καὶ τὴ διασφάλιση τῶν ἀντικειμένων, ποὺ θὰ παραδίδονται. Διευκρινίζουμε, ὅτι μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἔρευνα καὶ ἡ συλλογὴ ἐκθεμάτων ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς παλιᾶς Πυρσόγιαννης, ὡς τὰ σήμερα, ἡ μελέτῃ τῆς τουρκοκρατούμενης κοινωνίας μας στὴν πρώτη οικονομικὴ της

βάση, ἡ πλούσια καθημερινότητα τῆς ζωῆς τῶν μαστόρων, ὅπως ἐκφράζεται στὴν παραγωγή της καὶ στὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ της. Τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς, ἡ φύση τοῦ χωραφιοῦ, οἱ φόροι καὶ τὰ εἰσοδήματα, ἡ στάση μπροστὰ στὸν πόλεμο καὶ στίς ὁδυνηρὲς του ἐμπειρίες, ὁ τρόπος ποὺ κοιτάει καὶ αἰσθάνεται τὸ κράτος γύρω του, τὸ Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του, ἀποτελοῦν γιὰ τὴν ἔρευνά μας θέματα, τὸ ἴδιο ἀναγκαῖα καὶ ἀξιώσιμα μὲ τὰ τραγούδια, τὰ πανηγύρια καὶ τίς ἐθιμικὲς παραδόσεις, γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Πυρσόγιαννη καὶ τὰ γύρω μαστοροχώρια, πλούσια σὲ ἀξιόλογα ἀντικείμενα λαϊκῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης, μὲ παράδοση καὶ χαρακτηριστὰ ἐξαιρετικὰ προχωρημένης καλλιτεχνικῆς ἀντίληψης, δὲν εὐτύχησαν νὰ τὰ δοῦνε συγκεντρωμένα μέχρι σήμερα, παρ' ὅλο ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ τράβηξαν ἐξ αἰτίας τῆς σπουδαιότητάς τους, τὴν προσοχὴ τῶν ἀρχαιοκαπήλων καὶ τῶν ἐμπόρων τῆς δὴθεν λαϊκῆς τέχνης· οἱ ὅποιοι συστηματικὰ τὰ ἐξαφάνισαν ἀπὸ τὰ χωριά μας.

Δὲν πέρασε καιρὸς ἀπὸ τότε ποὺ κλέψανε δυὸ εἰκόνες ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τῆς Πυρσόγιαννης· πέρασι ἀπ' τὸ μοναστήρι

τοῦ Ἀϊ - Νικάνορα καὶ πρὶν μερικὰ χρόνια ἀπ' τὴ Μολυβδοσκεπάστη.

Μικρὰ παιδιὰ βλέπαμε τίς μανάδες μας νὰ πουλᾶνε παλιὲς φορεσιὲς καὶ φλοκάτες, μ' ἀντάλλαγμα ρετάλια καὶ κουβέρτες ἀξίας πενήντα δραχμῶν. Πελεκητὲς κόφες καὶ σφραγίδες ἀντίδωρου ἀνταλλάχτηκαν μ' ἕνα τάλληρο τὸ κομμάτι.

Ἡ πολιτιστικὴ ἄγνοια τῶν κατοίκων καὶ ἡ κερδοσκοπία τῶν ἐμπόρων προστέθηκαν στίς ζημιὲς ἀπὸ δυὸ ἀπανωτοὺς πολέμους, ποῦφεραν τὴν ἐρήμωση καὶ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἐπαρχίας μας. Γιαντὸ ὅς σπείσουμε νὰ σώσουμε ὅ,τι ἀπόμεινε.

6. Τὸ μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης θὰ φιλοξενήσῃ ἐκθέματα, ποὺ καλύπτουν ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ. Ἀπ' ὅλους ἐμᾶς ἐξαρτᾶται ἀν θὰ γίνῃ πραγματικότητα. Θὰ εἶναι ἐγγύηση γιὰ τὴν περίσωση καὶ προβολὴ τῶν ἀντικειμένων, ποὺ ἔχασαν πιά τὴν ἀτομικὴ τους, περιορισμένη χρησιμότητα, θὰ κερδίσουν ἔμως τὴν αἴγλη, ὅτι ἐξυπηρετοῦν μιὰ κοινὴ καὶ μεγάλη ὑπόθεση. Κινητοποιηθεῖτε καὶ βοηθεῖστε νὰ μείνῃ κάτι ἀπ' τὴν κληρονομία τῶν παλιῶν μαστόρων, ἀπ' τὴν παράδοση τῶν γλεντιῶν καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ ξενητεμοῦ, ἀπ' τὴν νοσταλγία καὶ τὸν καῦμό τῆς παλιᾶς Πυρσόγιαννης.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ — ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ — ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ἡ συνάντησή μας μὲ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητος, τοῦ συλλόγου τῆς Προοδευτικῆς Ἑνώσεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς κατέληξε στίς παρακάτω ἀποφάσεις:

• **ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΟΥΜΕ** ὑπεύθυνα ὁ καθένας μας στὴν ἀνάληψη ἐθνῶν, ὅχι μὲ ἐκείνη τὴν ἡθικὴ συμπαράσταση ποὺ συνηθίζεται νὰ δίνεται, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνερ-

γητικὴ βοήθεια καὶ δουλειά.

• **ΝΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΟΥΜΕ** δύο ἐπιτροπές. Ἡ μία ἐπιτροπὴ θὰ ἀναλάβῃ νὰ προωθήσῃ τὴν ἰδέα τῆς ἱδρύσεως τοῦ μου-

σείου και να συμβάλλει: α) στην ενίσχυση με προαιρετικές εισφορές φίλων και συγχωριανών μας και β) στη συλλογή αντικειμένων που τυχόν βρίσκονται στην κατοχή των Πυρσογιαννιδών. Προτάθηκαν ενόματα απ' το χωριό και τις παροικίες της Ελλάδας και του εξωτερικού. Η πρωτοβουλία τους ελπίζουμε να συγκινήσει όλους όσους αγαπούν και νοιάζονται για τον τόπο μας.

Τα μέλη της πρώτης επιτροπής είναι:

Ἀ γ ρ ῖ ν ι ο: Ἀλεξίου Κούλα, Περώνης Τάκης, Πετσίνης Τέλης, Σερίφης Χρήστος, Χρυσάφης Μιχάλης.

Ἀ ρ τ α: Γαλάνης Διομήδης, Μαρτσέκης Μιχάλης.

Ἀ θ ῆ ν α: Γκόρτσος Γιάννης, Ζαφείρης Θύμιος, Νίτσιος Φάνης, Παγώνης Τάκης, Παπαχαλαμπους Διομήδης, Σιάνδρας Τάκης και Χατζής Διομήδης.

Ἡ γ ο υ μ ε ν ῖ τ α: Μαυρομάτης Γιάννης, Παπανικολάου Γιώργος, Ζγκολόμης Λάμπρος, Κούπης Σωτήρης και Τζάφου Ἀγαθή.

Γ ι ἄ ν ν ε ν α: Βαλτᾶς Σπύρος, Βατσιαλῆς Θύμιος, Γαλάνης Γιάννης, Γκάσιος Νίκος, Κουρλὸς Ἡλίας, Κοντοζήσης Κώστας, Παπανικολάου Βασίλης, Περώνης Μανώλης και Σούρλας Κώστας.

Θ ε σ σ α λ ο ν ῖ κ η: Γαλάνης Βαγγέλης, Καραγιάννης Παῦλος, Νίτσιος Χρήστος, Σούρλας Βασίλης, Χαρσούλης Φαίδων και Χατζής Σπύρος.

Κ α ρ δ ῖ τ α: Παπαγεωργίου Θεοφάνης, Παπαδημητρίου Νέστορας, Παρά-

σχης Ἀνδρέας, Πετσίνης Ἀντώνης, Σούρλας Σωτήρης και Σερίφης Στέφος.

Λ ὀ ρ ι σ α: Παπαγεωργίου Θανάσης και Σερίφης Ἀπόστολος.

Κ ο ζ ἄ ν η: Παπαδημητρίου Σπύρος.

Ξ ἄ ν θ η: Σερίφης Παῦλος.

Σ ι ὁ η ρ ὀ κ α σ τ ρ ο: Ντόβας Χρήστος.

Π υ ρ σ ὀ γ ι α ν ν η: Γκουντῆς Τάκης, Δούκας Γιώργος, Ζγκολόμης Ἀπόστολος, Λώλης Σωτήρης, Φλίνδρης Δημιος και Ζαφείρης Βασίλης.

Ἀ μ ε ρ ι κ ῆ: Πύρσος Γιάννης, Σχώρεμας Μιχάλης, Τσουβαλῆς Γιώργος, Βαλτᾶς Στέφος.

Λ ὀ σ τ ρ α λ ῖ α: Ἀγγελῆς Βασίλης, Νίτσιος Γρηγόρης.

Κ α ν α δ ἄ ς: Γκάσιος Θανάσης.

Ἡ δεύτερη επιτροπή θὰ ἀναλάβει τὴν αἰσθητική διαμόρφωση τοῦ μουσείου, τὸν ἔλεγχο τῶν ἐργασιῶν, τὴν ἐπιλογή και τὴν τοποθέτηση τῶν ἐκθεμάτων σὲ συνεργασία με τὰ διοικητικά συμβούλια τῆς κοινότητας τοῦ συλλόγου και τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς. Τὰ μέλη τῆς εἶναι:

Εὐριπίδης Σούρλας, Φρόντζος Πέτρος, Βετσόπουλος Βασίλης, Παπαδόπουλος Χαρίλαος, Μαρτσέκης Μιχάλης, Μαρτσέκης Κώστας, Γαλάνης Νίκος, Δούκα Εὐη, Καραγιάννη Βάσω, Κουρλὸς Γιώργος, Δόβας Λεωνίδα, Πάσχος Ἡλίας, Πάσχος Ἰπποκράτης, Παπαγεωργίου Θανάσης, Μαυρομάτης Κώστας, Τζάφου Ἀγαθή, Βαλτᾶς Θανάσης, Τζέκας Βασίλης, Χατζῆ Κούλα και Φλίνδρη Ἀθηνᾶ.

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ οἶς κατατοπίσουμε γιὰ τὰ ἀντικείμενα ποὺ θὰ τοποθετηθοῦν στὸ Μουσεῖο. Τὰ προσδιορίζουμε με βάση τὸ ὑλικὸ κατασκευῆς τους και τὴ χρήση τους.

Ἔργα ξυλογλυπτικῆς και ξυλοτεχνίας:

Παλιὰ παράθυρα σφραγίδες, εἰκονοστάσια, κοπάνες, ντουμπουλίτσες, σαριανίτσες, ἀδράχτια, ρόκες, κόφες, καδιά, γουδιά, περπατοῦρες, πινακωτά, κουτάλες, χλιάρια, τράπεζους και γενικὰ κάθε ἀντικείμενο καθημερινῆς χρήσης ἀπὸ ξύλο. Γκιούμια, κακάδια, τσάλια, καντάρια, μαστραπάδες, παλιὰ πέταλα, σιδεροδεσιές, περονόκαρφα, κλειδαριές, ζιμπρέκια, χειρόλαμπες, λάμπες, χειρόμυλους, κουσόρες, πυροστιές, μασιάδες κλπ.

Ἔργα μεταλλουργίας:

Μαστραπάδες, σουπιέρες, πιάτα, μπότια, γαδάθες, λαήνια κ.λπ.

Ἔργα κεραμεικῆς:

Διευκρινίζουμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγκεντρώσουμε ὅλα τὰ ἐξαρτήματα γιὰ μιὰ ἀνδρική και μιὰ γυναικεία στολή.

Τοπικὲς φορεσιές:

Κεντήματα και ὕφαντά.

Σύνεργα μαστόρων.

Φωτογραφίες και πίνακες ζωγραφικῆς:

Παλιὲς φωτογραφίες ἀπ' τὶς ἀρχές τοῦ αἵωνα μας με θέματα ἀπὸ γάμους, τρύγους, γλέντια, ἀπόκριες, ταξίδια, φωτογραφίες σπιτιῶν ἢ τοῦ χωριοῦ και οἰκογενειακὲς φωτογραφίες.

Ἐνα τμήμα τοῦ μουσείου θὰ ἀφιερωθεῖ στὴ φωτογραφικὴ ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς τοῦ παλιοῦ χωριοῦ. Γνωρίζουμε ὅτι πολλοὶ εἶναι δεμένοι συναισθηματικὰ με τὶς οἰκογενειακὲς τους φωτογραφίες. Γιὰ ὅσους δὲν μποροῦν νὰ τὶς προσφέρουν, θὰ βγάλουμε ἀντίγραφα και θὰ τὶς ἐπιστρέψουμε στοὺς κατόχους.

Ἱστορικὰ ἔγγραφα: Οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, κτηματολόγια, κοινοτικὰ ἔγγραφα ἐπὶ τουρκοκρατίας, συμφωνητικὰ, κληρονομιές, γράμματα, προικοσύμφωνα κλπ. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ οἶς γνωστοποιήσουμε τὰ ὑπάρχοντα οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, τὰ λίγα ποὺ σώθηκαν, και νὰ ἀπευθύνουμε ἐκκλήση στοὺς κατόχους αὐτῶν.

Στὸν Εὐριπίδη Σούρλα ποὺ μιὰ ζωὴ δ-

λόκληρη ὅσο κανένας ἄλλος στὸν τόπο μας μόχθησε γιὰ τὴν συγκέντρωση, τεκμηρίωση και παρουσίαση ἱστορικῶν ἐγγράφων τῆς τουρκοκρατομένης Πυρσογιαννῆς. Ἐχει στὴν κατοχὴ του τὰ οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα τῶν Σουρλαίων και τὸ ἀρχεῖο τοῦ Μητροῦ Ζγκολόμης (προσωρινὰ δοσμένα ἀπ' τὸν Ἀπόστολο Ζγκολόμης). Ἡ ἐπιστροφή και τοποθέτησή τους στὸ Μουσεῖο τῆς Πυρσογιαννῆς, στὸν ἴδιο χῶρο ποὺ πραγματοποιήθηκαν γεγονότα και κοινωνικὲς σχέσεις τῆς ζωῆς τοῦ παλιοῦ χωριοῦ, θὰ ἀποτελέσει τὴν ἱστορικὴ τους δικαίωση. Ὁ Εὐριπίδης Σούρλας ἔγραψε ἀπ' τοὺς πρώτους γιὰ τὴν ἱδρυση πατριδογνωστικῶν μουσείων. Ἡρεῖ ἡ ὥρα νὰ χαρεῖ τοὺς καρποὺς τῆς πολὺχρονης λογογραφικῆς προσφορᾶς του.

Τὸ γλέντι

Στις 17 τοῦ Γενάρη, ὅπως κάθε χρόνο ἔτσι καὶ φέτος ἔγινε ὁ χορὸς τοῦ συλλόγου στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ αἴθουσα γέμισε ἰσφυκτικά ἀπὸ φίλους καὶ χωριανούς. Ἦρθαν ἀπὸ Ἀθήνα, Λάρισα, Γουμένιτσα, Γιάννενα, Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλες πόλεις, μέσα στὸν χειμῶνα, γιατί τὸ μεράκι καὶ ὁ καῦμός γιὰ τὸ χωριὸ δὲν μετριέται οὔτε μὲ τὶς δουλειές καὶ τὰ προβλήματα τοῦ καθεῖνα μας, οὔτε μὲ τὶς ἀποστάσεις. Κάποιοι

Ἀπ' τὸ χορὸ τοῦ συλλόγου στὸ χωριὸ μάλιστα διέσχισε μὲ χιόνια τὸ Ρουσιόταρ καὶ ἦρθε νύκτα στὸ γλέντι ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη.

Ὁ χορὸς τοῦ συλλόγου τιμήθηκε ὅπως πάντα μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ τῶν γερόντων ἀκόμα, δεῖγμα συγκινητικῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὸ ἔργο του.

Οἱ προσφορές καὶ τὰ εὐχετήρια τηλεγραφήματα ξεπέρασαν κάθε προηγούμενη χρονιά. Ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου Γιώργος Δούκας στὸ λόγο του χαιρέτησε μὲ συγκίνηση τοὺς παρευρισκομένους. Ἀναφέρθηκε στὴν ἱστορία καὶ τὴ δράση τοῦ

συλλόγου, στὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες του, τονίζοντας μὲ ἱκανοποίηση τὴν παρουσία τῶν νέων στὶς ἐκδηλώσεις τῆς Προοδευτικῆς Ἑνώσεως.

Ἀνήκει ἔπαινος στὸ γραμματέα Σωτήρη Λώλη καὶ στὸ ταμία Τάκη Γκουντή, ποὺ κράτησαν μέχρι τὰ ξημερώματα τὸ γλέντι, χωρὶς νὰ λείψουν οὔτε στιγμή. Χαρὰ στὸ κουράγιο τους. Δὲν ἄφησαν κανένα παραπονεμένο.

Κοντὰ στὰ ξημερώματα τὸ μεράκι μὲ γκαίντες καὶ λεσκοβικιάρικα, θύμιζε τοὺς τριδιπλους χοροὺς στὰ σιάδια τοῦ Ἀϊ-Γιώρη καὶ τὸ κατέβασμα τῶν μαστραπῶν ἀπ' τὰ παλιὰ γλέντια τῶν μαστόρων.

Μερακλήδες ἀκόμα, ὅπως καὶ στὰ νιάτα τους, ὁ Μανώλης Περώνης, ὁ Γιώργος Παπανικολάου, ὁ Σπύρος Βαλτᾶς, κράτησαν μὲ τὸ πόντσι τοῦ Κλῆ τὸ χορὸ, ξυπόλυτοι ὡς τὸ πρωί. Μαζί τους ὁ Παῦλος Καραγιάννης, ὁ Ἡλίας Κουρλὸς, ὁ Λευτέρης Σιάνδρας, ὁ Βαγγέλης Δούκας, ὁ Διονύσης Περώνης, ὁ Ἀπόστολος Ζγκολόμπης, ὁ Κώστας Κοντοζήσης καὶ ὅλοι οἱ νέοι, ποὺ συνέχισαν μέχρι τὸ ἄλλο πρωὶ στοῦ Εὐριπίδη Βαλτᾶ τὸ σπῆτι.

Ἄν ἀπόμεινε κάποια δυνατότητα γιὰ ἐπιστροφή στὰ παλιὰ μεράκια καὶ στὸ κέφι ποῦφτιαχνε ὁ μακαρίτης ὁ Νάσιος μὲ τὰ μοιρολόγια του, σίγουρα μόνο στὸ χειμωνιάτικο γλέντι τοῦ συλλόγου μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴ βρεῖ.

Ἀνεβαίνοντας γιὰ τὸ χωριὸ ὅλο καὶ ἐλπίζεις σὲ κανένα λαγὸ ἢ ἔστω καὶ ντριζοῖνι ἀπ' τὸν Τόλη καὶ τὸ Μενέλαο. Ἀδὲν τὰ βρεῖς, βολεύεσαι μὲ τὸ ρακὶ τοῦ Γούλα καὶ τοῦ Κυρίμη ἢ καμιά κάχτα ἀπ' τὴ Σιάνιστα καὶ πᾶς γυρεῦοντας. Κι ἂν τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν βρεῖς, θὰ ξανα-

πᾶς γιὰ ὅλα τᾶλλα, ποὺ ἔζησες ἢ ἄκουσες καὶ ἂς εἶναι μνήμες, μῦθοι καὶ ραγισμένες πέτρες.

Θάνατοι

● Πέθανε ἡ Ἀνδρομάχη Παπανικολάου καὶ κηδεύτηκε στὴν Πυρσόγιαννη, στίς 17.1.76. Σύζυγος τοῦ Παντελῆ Παπανικολάου ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς καὶ θεμελιωτὲς τοῦ συλλόγου τῆς «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ἙΝΩΣΕΩΣ».

● Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Ἀργίριο ὁ Ἀνδρέας Γκόρτσος σὲ ἡλικία 29 χρόνων, στίς 13.1.76. Τὸ «ΑΡΜΟΛΟΓΙ» ἔχασε ἓνα στενὸ του συνεργάτη καὶ ὅλοι μας αἰσθανθήκαμε τὴν πίκρα γιὰ τὸν Ἀνδρέα, ποὺ τόσο ἀγαπήσαμε. Ἄς εἶναι ἐλαφρὸ τὸ χῶμα ποὺ τὸν σκεπάζει.

● Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Ἀργίριο ὁ Τάκης Σερίφης σὲ ἡλικία 57 χρόνων, στίς 27.1.76.

● Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Αἰτωλικὸ - Αἰτωλοκαρνατίας ὁ συγχωριανός μας Περικλῆς Κακαζιώτης.

Προσφορές

Στὴ μνήμη τῆς Ἀνδρομάχης Παπανικολάου, ὁ Νίκος Βύρκος κατέθεσε στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 500 δρχ. γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσεῖου στὴν Πυρσόγιαννη.

Στὴ μνήμη τοῦ Ἀνδρέα Γκόρτσου, οἱ φίλοι του Λεωνίδας Ντόβας καὶ Χρῆστος Σερίφης κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 800 δρχ., γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσεῖου.

Στὴ μνήμη τοῦ Νάσιου Χαλκιᾶ γιὰ

τὴν προσφορά του στὴ μουσικὴ παράδοση τοῦ τόπου μας, ὁ Νάσιος Βαλτᾶς καὶ ὁ Βασίλης Παπαγεωργίου κατέθεσαν στὴν διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 800 δρχ. γιὰ ἐνίσχυση τοῦ μουσεῖου.

Ὁ Θανάσης Παπαγεωργίου κατέθεσε στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 500 δρχ. γιὰ τὸ μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης.

Ἡ Βάσω Καραγιάννη καὶ ὁ Ἀλέξης Πολυβὸς κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 500 δρχ. γιὰ τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο.

Ὁ Θανάσης καὶ ἡ Λουῖζα Σερίφη κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 600 δρχ. γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσεῖου.

Ὁ Γιώργος καὶ Σωτήρης Κουρλὸς κατέθεσαν στὴ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ μας 400 δραχμὲς γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ.

Ὁ Ἡλίας Πάσχος παρέδωσε στὴ σύνταξη τμῆμα τῶν ἀρχείων τοῦ Κύρια Σερίφη, μουχτάρη τῆς κοινότητος στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, γιὰ τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης.

Ὁ Παῦλος Καραγιάννης γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσεῖου παρέδωσε στὴ σύνταξη 5 φωτογραφίες.

Ὁ Μενέλαος Τζάφης καὶ ὁ Ἀπόστολος Κουρλὸς κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 1.000 δρχ. γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ.

Ἡ Κούλα καὶ Ντίνα Περώνη κατέθεσαν στὴ διαχείριση 300 δρχ. γιὰ τὸ μουσεῖο.

Ἡ Εὐη καὶ ὁ Νίκος Δούκας κατέθεσαν 400 δρχ. γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μας μουσεῖου.

Τὸ πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων

Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 14

ὀρφανά τῆς τῷ βράδυ καὶ νᾶχουν νὰ φᾶνε καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὥσπου νᾶρθῃ ἡ μάνα ἢ ἡ ἀδελφή, νὰ φέρει τὸ καρβέλι καὶ τὸ πιάτο τὸ φαΐ. Καὶ μερικὲς ἀπ' αὐτές, ἃς τὶς ποῦμε ἀρχόντισσες τοῦ χωριοῦ, ὅταν ἔβαζαν ἀργατιά γιὰ τὰ κτήματα, τᾶκαναν τὰ καρβέλια μικρότερα, νὰ μὴ ζημωθοῦνε. Μὲ τέτοια καρβέλια ἤμουν κι ἐγὼ τρανεμένος καὶ τὰ ξέρω ἀπὸ πείρα. Μαρτυρικὰ χρόνια ἃς μὴν τὰ θυμᾶμαι. Τέλος πάντων.

Πήγαμε στὸ χωριό, ποὺ δούλευε ἡ παρέα, κουρασμένοι. Ζέστη ἔκανε, περπατούσαμε ὅλη μέρα. Ποῦ νὰ μὲ βάλει καθάλα ἐμένα ὁ ἀρχιμάστορας. Σὲ κανέναν ἀνήφορο μοῦ ἔλεγε, κρατήσου ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ γαϊδάρου νὰ σὲ τραβάει καὶ σένα. Ἔπεσα τὸ βράδυ κουρασμένος, ξερός γιὰ ὕπνο. Τὸ πρωῒ χαράματα, σηκώθηκαν οἱ μαστοροί, μὲ ζύπνησαν καὶ μένα. Πήγαμε στὴ δουλειά. Εἶχαν 4 γαϊδούρια καὶ ἔφταναν ἓνα ἑλῶνι. Μοῦ εἶπαν θὰ κουβαλᾷς καπάκια μὲ τὰ γαϊδούρια. Πήγα στὸ νταμάρι, ἐκεῖ ποὺ ἔβγαζαν πέτρες. Φόρτωναν τὰ ζῶα καὶ ἐγὼ τὰ κουβαλοῦσα στὴ δουλειά. Τὰ ξεφόρτωναν οἱ ἄλλοι μαστοροί. Αὐτὸ ἔγινε κᾶνα - δυὸ βδομάδες. Μετὰ μοῦ εἶπαν, θὰ τὰ φορτώνεις μόνος σου τὰ ζῶα. Πῶς νὰ σηκώσω ἐγὼ ὁ φουκαρᾶς, τόσα καπάκια μεγάλα; Τί νὰ ἔκανα ὅμως, ποῦ νὰ πῶ τὰ παράπονά μου; Κι αὐτὸς ὁ θεὸς μου, ποῦ ἦτανε καὶ πρωτομάστορας, δὲν μὲ λυπότανε καθόλου. Ἄλλα εἶχε τάξει στὴ μάνα μου καὶ ἄλλα μοῦ ἔκανε τώρα. Ἐκλαιγα ὁ δυστυχὴς τὴ μοίρα μου, ἔκλαιγα τὸν πατέρα μου, ποῦ μ' ἄφησε ὀρφανὸ καὶ μὲ τυραννοῦσαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι,

ποὶ, ἃς τοὺς ποῦμε ἀνθρώπους, γιατί δὲν ἦτανε. Δὲν φτάνει ποὺ τυραννίσουν στὴ δουλειά, ἂν τοὺς ἔκανα καὶ τὸ παραμικρό, μὲ χτυποῦσαν. Γιὰ νὰ γράψει κανεὶς τί γίνονταν σ' αὐτές τὶς δουλειές, πρέπει νὰ γράψει τόμους. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν δουλειά ἦταν νὰ δουλέψω 6—7 μῆνες καὶ νὰ μὴν μοῦ δώσουν οὔτε δεκάρα. Καὶ αὐτὲς τὶς διακόσιες δραχμὲς τὸ μῆνα ποὺ εἶχε συμφωνήσει μὲ τὴν μάνα μου, μοῦ τὶς ἔφαγαν.

ΟΧΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ

Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 12

βολικὰ σὲ προετοιμάζουν γιὰ τὴν καταστροφή ποὺ ἔγινε στὰ μνημεῖα. Καὶ νὰ σκεφτεῖς ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται σ' ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μαστοροχώρια τῆς Ἑλλάδας. Καλὰ δὲν ζεῖ κανένας μερακλὴς παλιὸς μάστορας νὰ βάλει τὸ χέρι του;

Τὰ ἴδια περίπου μᾶς εἶπε καὶ ἡ ἀρχαιολόγος Τασούλα Τούρτα ποὺ ἔκανε μάλιστα αὐτοψία στὸν Ἅγιο Νικόλαο σταλμένη ἀπὸ τὴν ἐφορία ἀρχαιοτήτων Ἰωαννίνων.

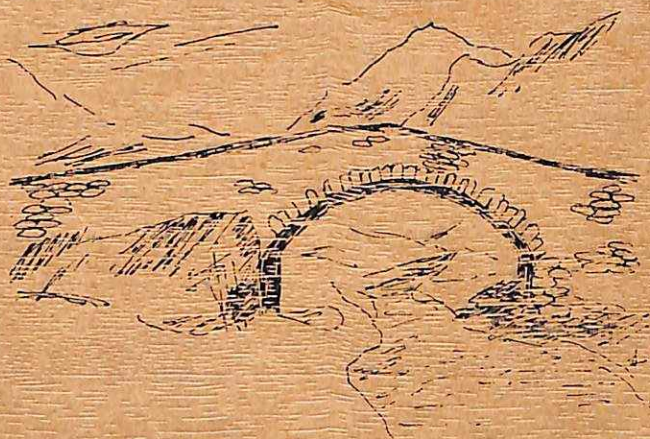
Τὸ περιοδικό μας δὲν ἔχει νὰ ἀντιπαραθέσει στὰ λεγόμενά τους κανένα ἐπιχείρημα, γιατί ἀπλούστατα συμφωνεῖ μαζί τους. Τὸ χτίσιμο τοῦ νέου χωρὶς κανένα σεβασμὸ, χωρὶς σκέψη καὶ προσοχὴ σὲ περιοχὲς ὅπου ἀκόμη κυριαρχεῖ τὸ παλιὸ καὶ ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ παλιοῦ χωρὶς φροντίδα, ἐπισκευὴ καὶ συντήρηση εἶναι ἐγκλήματα καὶ δυστυχῶς πολὺ συνηθισμένα. Τὸ νὰ μιμοῦνται τυφλά, ἐνῶ ταυτόχρονα καταστρέφουν, εἶναι εἰρωνικὸ ὅσο καὶ τραγικόν.

Ἄν ὅμως ὑπάρχουν ἀντίθετες γνώμες τῶν ὑπευθύνων, εὐχαρίστως θὰ τὶς δημοσιεύσουμε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οἱ στόχοι μας	Σελ.	1
Μαστοροχώρια (μῦθος καὶ πραγματικότητα)	»	2
Κατάλογος νέων καὶ παλαιῶν ὀνομάτων καθὼς καὶ πληθυσμῶν χωριῶν τῆς Κόνιτσας	»	4
Τὰ μπλούκια τῶν μαστόρων (ἱστορικὴ ἀναδρομὴ)	»	5
Ὅχι αὐθαρεσίες στὰ μνημεῖα τοῦ τόπου	»	12
Τὸ πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων (διήγημα)	»	13
Ὅλοι ἀγαπᾶμε τὸ χωριὸ ἀλλὰ αὐτὸ πεθαίνει (σκέψεις - προτάσεις - λύσεις)	»	15
Τὸ Πυρσογιαννίτικο Σπίτι	»	19
Μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη	»	25
Κοινωνικά	»	30

ΥΠΗΡΧΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΟΣΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΟ ΜΑΤΙΟΦΟΡΩΝ

